คู่มือ

การจัดพิมพ์รายงานการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารบัญ

บทที่ ๑

บทนำ

รายงานการวิจัย เป็นผลงานที่ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์และตีความข้อมูล ตลอดจนการสรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ อย่างเป็นระบบ เพื่อหาความรู้และความจริง ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ที่มีคุณค่าในการที่จะนำไปใช้อ้างอิง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป ผู้วิจัยจะเสนอผลงานที่ง่ายต่อการเข้าใจและสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้อื่น แต่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ยังไม่มีคู่มือกำหนดรูปแบบการจัดพิมพ์รายงานการวิจัยเป็นการเฉพาะ

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้กำหนดรูปแบบการจัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ให้เป็นแบบที่ถือเป็นแนวทางเดียวกันดังนี้

ส่วนประกอบของรายงานการวิจัย แบ่งส่วนสำคัญออกเป็น ๕ ส่วน คือ

๑. **ส่วนนำ** (Preliminary Materials)

๒. **ส่วนเนื้อเรื่อง** (Body of the Report)

๓. **ส่วนอ้างอิง** (Reference Materials/Bibliography)

๔. **ส่วนภาคผนวก** (Appendix)

๕. **ประวัติผู้วิจัย และคณะ** (Biography of Researcher and Others)

๑. **ส่วนนำ** (Preliminary Materials)

ส่วนนำนี้ประกอบด้วย ปกนอก ปกใน บทคัดย่อ (ไทย - อังกฤษ) กิตติกรรมประกาศ สารบัญ สารบัญตาราง (ถ้ามี) สารบัญภาพ (ถ้ามี) คำอธิบายคำย่อและสัญลักษณ์ (ถ้ามี) โดยมีส่วนประกอบและรายละเอียดดังนี้

๑.๑ ปกนอก ให้จัดทำปกนอกรายงานการวิจัยเป็นปกอ่อน**สีชมพู/สีขาว** ด้านบนมีตราสัญลักษณ์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บรรทัดต่อมาพิมพ์คำว่า "**รายงานการวิจัย**" และพิมพ์คำว่า "เรื่อง" พร้อม**ชื่อเรื่อง** (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ), บรรทัดต่อมาพิมพ์คำว่า "โดย" และบรรทัดถัดลงมาเป็น**ชื่อผู้วิจัยทั้งหมด** (ถ้าผู้วิจัยเกิน ๖ รูป/คน ให้ใส่ชื่อ**ผู้วิจัยหลัก/หัวหน้าโครงการวิจัย**เพียงท่านเดียว ส่วนที่เหลือให้ใส่คำว่า "**และคณะ**", ส่วนงาน/สถาบัน, พ.ศ. และข้อความด้านล่างว่า "ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" (ดูตัวอย่างหน้า ๖)

๑.๒ สันปก หมายถึง ให้พิมพ์หัวข้อรายงานการวิจัย ชื่อผู้วิจัย (และคณะ) และ พ.ศ. เรียงตามลำดับ โดยจัดระยะห่างให้เหมาะสมตามความยาวของสันปก (ดูตัวอย่างหน้า ๗)

๑.๓ ปกใน หมายถึง หน้าหัวเรื่อง หัวข้อบนปกในให้เขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นใดที่ใช้เขียนรายงานการวิจัยเพียงภาษาเดียว โดยให้พิมพ์แบบเดียวกับปกนอก และเพิ่มข้อความด้านล่างสุดว่า “(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)” ส่วนชื่อ - ฉายา/นามสกุล ของผู้วิจัย และผู้วิจัยร่วม ให้เขียนทั้งหมด เป็นภาษาที่ใช้เขียนรายงานการวิจัยนั้น และให้ใช้คำนำหน้าชื่อ เช่น พระ, พระมหา, พระครู, นาย, นาง, นางสาว ในกรณีที่มีสมณศักดิ์ ให้เขียนสมณศักดิ์นั้น พร้อมใส่ชื่อและฉายาไว้ในวงเล็บท้ายสมณศักดิ์ หรือมีตำแหน่งทางวิชาการ (ผศ., รศ., ศ.) ให้ใส่ไว้หน้าชื่อของผู้วิจัยหลักและผู้วิจัยร่วม และไม่ต้องเขียนวุฒิการศึกษาใด ๆ ต่อท้าย เพราะรายละเอียดดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในประวัติผู้เขียน ซึ่งอยู่ท้ายรายงานการวิจัย

กรณีการลงชื่อผู้วิจัย หากมีนักวิจัยไม่เกิน ๖ คน ให้ลงชื่อทั้งหมด หากเกินกว่า ๖ คน คนที่ ๗ ขึ้นไปให้ใช้คำว่า “และคณะ”

ปกในให้มี ๒ หน้า ถ้ารายงานการวิจัยเขียนเป็นภาษาไทย ปกในที่ ๑ ให้เขียนเป็นภาษาไทย ส่วนปกในที่ ๒ ให้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ถ้ารายงานการวิจัยเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นใด ปกในที่ ๑ ยังคงเขียนเป็นภาษาไทย แต่ปกในที่ ๒ ให้เขียนเป็นภาษาที่ใช้เขียนรายงานการวิจัย (ดูตัวอย่างหน้า ๘ - ๙)

๑.๔ บทคัดย่อ ถ้าเขียนรายงานการวิจัยเป็นภาษาไทย ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ถ้ารายงานการวิจัยเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นใด ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาไทยและภาษาที่ใช้ในการเขียนรายงานการวิจัยนั้น (ภาษาไทยไม่เกิน ๒ หน้า ภาษาอังกฤษไม่เกิน ๕๐๐ คำ) (ดูตัวอย่างหน้า ๑๐ - ๑๑)

กรณีการลงชื่อผู้วิจัย หากมีนักวิจัยไม่เกิน ๖ คน ให้ลงชื่อทั้งหมด หากเกินกว่า ๖ คน คนที่ ๗ ขึ้นไปให้ใช้คำว่า “และคณะ”

๑.๕ กิตติกรรมประกาศ คือข้อความที่แสดงความขอบคุณผู้ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยในการค้นคว้าข้อมูลในการเขียนรายงานการวิจัยให้สำเร็จ กิตติกรรมประกาศนี้ ให้เขียนต่อจากส่วนที่เป็นบทคัดย่อรายงานการวิจัย โดยใช้ภาษาที่ใช้เขียนรายงานการวิจัยเพียงภาษาเดียว (ดูตัวอย่างหน้า ๑๒ - ๑๓)

กรณีการลงชื่อผู้วิจัย ให้ลงชื่อผู้วิจัยหลัก หรือหัวหน้าโครงการวิจัย ที่เหลือให้ใช้คำว่า “และคณะ”

๑.๖ สารบัญ เป็นรายการที่แสดงถึงส่วนประกอบสำคัญทั้งหมดของรายงานการวิจัย เรียงตามลำดับเลขหน้า ให้เขียนด้วยภาษาที่ใช้เขียนรายงานการวิจัย (ดูตัวอย่างหน้า ๑๔ - ๑๕)

๑.๗ สารบัญตาราง (ถ้ามี) เป็นส่วนที่แจ้งตำแหน่งหน้าของตารางทั้งหมดที่มีอยู่ในรายงานการวิจัย ทั้งนี้รวมทั้งตารางในภาคผนวกด้วย (ให้เรียงสารบัญตารางนี้ไว้หลังสารบัญ) (ดูตัวอย่างหน้า ๑๖)

๑.๘ สารบัญภาพประกอบ (ถ้ามี) เป็นส่วนที่แจ้งตำแหน่งหน้าของภาพ (รูปภาพ แผนที่ แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ) ทั้งหมดที่มีอยู่ในรายงานการวิจัย (ดูตัวอย่างหน้า ๑๗)

๑.๙ อักษรย่อชื่อคัมภีร์ และ**สัญลักษณ์** (ถ้ามี) เป็นส่วนที่อธิบายถึงอักษรย่อชื่อคัมภีร์ต่างๆ และสัญลักษณ์ที่ใช้ในรายงานการวิจัย (ดูตัวอย่างหน้า ๑๘)

๒. ส่วนเนื้อเรื่อง

ส่วนเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย บทที่ ๑ บทนำ บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ ๔ ผลการวิจัย และบทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓ สมมติฐานในการวิจัย (ถ้ามี)

๑.๔ ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

๑.๕ ข้อตกลงเบื้องต้น (ถ้ามี)

๑.๖ ข้อจำกัดในการวิจัย

๑.๗ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ……………………………………………………………..

๒.๒ ……………………………………………………………

๒.๓ ……………………………………………………………

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สูตรสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

๔.๒. ....

๔.๓ ....

(ควรเรียงลำดับหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย)

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและวิธีการวิจัยที่ใช้

๕.๒ สรุปผลการวิจัย (บทที่ ๔)

๕.๓ อภิปรายผล

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

กรณีส่วนเนื้อเรื่องของงานวิจัยทางคัมภีร์พระพุทธศาสนา อาจไม่จำเป็นต้องใช้ครบทุกประเด็นตามโครงสร้างข้างต้นนี้

๓. ส่วนบรรณานุกรม (Bibliography)

ส่วนบรรณานุกรม คือส่วนของชื่อหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือการสัมภาษณ์ที่ใช้สำหรับการค้นคว้าอ้างอิงประกอบในการเขียนรายงานการวิจัยและจำเป็นต้องมี

ส่วนบรรณานุกรมนี้ คือส่วนที่ต่อจากส่วนเนื้อเรื่อง โดยจะต้องมีหน้าบอกตอนซึ่งบรรจุข้อความ “บรรณานุกรม” หรือ “Bibliography” อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษตอนบนขึ้นหน้าใหม่และอยู่ก่อนหน้าภาคผนวก

๔. ส่วนภาคผนวก (Appendix)

ส่วนภาคผนวก เป็นส่วนที่เพิ่มเติมเพื่อช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาสาระของรายงานการวิจัยให้ดีขึ้น หรือเพิ่มความสมบูรณ์ของรายงานการวิจัยเรื่องนั้นๆ อาจมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น อภิธานศัพท์ (Glossary) หรือรายละเอียดทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์

ส่วนภาคผนวกนี้จะอยู่ต่อจากส่วนอ้างอิง โดยจะต้องมีหน้าบอกตอนซึ่งบรรจุข้อความ “ภาคผนวก” หรือ “Appendix” อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ และภาคผนวกนี้อาจจะมีมากกว่า ๑ ภาคก็ได้ กรณีที่มีมากกว่า ๑ ภาค ให้ใช้เป็นภาคผนวก ก. ภาคผนวก ข. ภาคผนวก ค. แต่ละภาคผนวกให้ขึ้นหน้าใหม่

๔. ประวัติผู้วิจัย และคณะ (Biography of Researcher and Others)**:**

ผู้วิจัย และคณะผู้วิจัย จะต้องใส่ประวัติโดยละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อ ฉายา/นามสกุล พร้อมคำนำหน้าชื่อ ถ้ามีสมณศักดิ์ ก็ให้เขียนสมณศักดิ์พร้อมใส่ชื่อและฉายา ไว้หลังสมณศักดิ์ด้วย และรหัสประจำตัวนักวิจัยแห่งชาติ (ถ้ามี) รหัสประจำตัวนักวิจัยของมหาวิทยาลัย ตำแหน่งปัจจุบัน ส่วนงานและที่อยู่ซึ่งสามารถติดต่อได้ พร้อมโทรศัพท์และโทรสาร E-mail address (ถ้ามี) ประวัติการศึกษา สาขาที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย ผู้ร่วมวิจัยหรือผู้ช่วยนักวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย เป็นต้น

(ตัวอย่าง ปกนอก)

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีใต้

The Study of the System of Studying Buddhism in South Korea

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ

พระมหาเสรีชน นริสฺสโร

พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

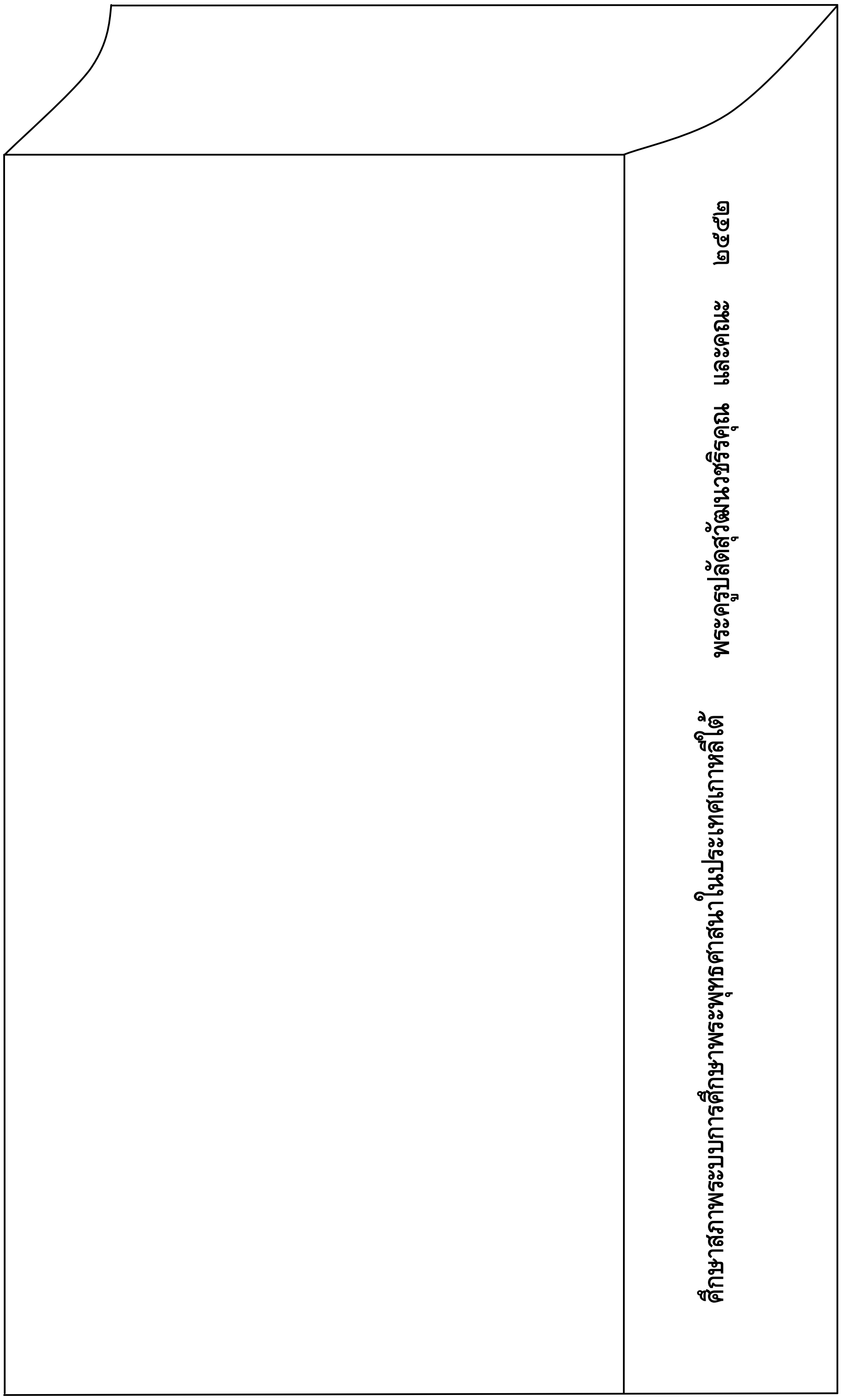
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610652055

(ตัวอย่าง สันปก)

ศึกษาสภาพระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีใต้
พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ และคณะ
๒๕๕๒

(ตัวอย่าง ปกในหน้าที่ ๒)

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีใต้

The Study of the System of Studying Buddhism in South Korea

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ

พระมหาเสรีชน นริสฺสโร

พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610652055

(ตัวอย่าง ปกในหน้าที่ ๒)

(ตัวอย่าง ปกในหน้าที่ ๓)

Research Report

The Study of the System of Studying Buddhism in South Korea

By

Phrakhrupalad Suvathanavachirakhun

Phramaha Serichon Narissaro

Phramaha Nantawit Thiraphatto

Buddhist Research Institute

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2552

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610652055

(ตัวอย่าง แบบฟอร์มบทคัดย่อภาษาไทย)

ชื่อรายงานการวิจัย: ศึกษาระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีใต้

ผู้วิจัย: พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ พระมหาเสรีชน นริสฺสโร พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท

ส่วนงาน: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๕๒

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

Research Title:	The Study of the System of Studying Buddhism in South Korea
Researchers:	Phrakhrupalad Suvathanavachirakhun, Phramaha Serichon Narissaro and Phramaha Nantawit Thiraphatto
Department:	Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Fiscal Year:	2552 / 2009
Research Scholarship Sponsor:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

………

(ตัวอย่าง แบบฟอร์มบทคัดย่อภาษาอังกฤษ)

………

(ตัวอย่าง แบบฟอร์มกิตติกรรมประกาศภาษาไทย)

กิตติกรรมประกาศ

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ และคณะ

๑๙ มีนาคม ๒๕๕๒

(ตัวอย่าง แบบฟอร์มกิตติกรรมประกาศภาษาอังกฤษ)

ACKNOWLEDGEMENT

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

Phrakhrupalad Suvathanavachirakhun and Others

19 March 2009

สารบัญ

หมายเหตุ: บทที่ ๓ ถ้าเป็นการวิจัยเอกสาร ไม่มีกลุ่มประชากร และไม่ต้องใช้สถิติ

สารบัญตาราง

(ตัวอย่าง หน้าสารบัญภาพประกอบ)

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ หน้า

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระไตรปิฎก = เล่ม/ข้อ/หน้า

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (บาลี)	=	วินยปิฏก มหาวิภงฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ภิกฺขุนี. (บาลี)	=	วินยปิฏก ภิกฺขุนีวิภงฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.ภิกฺขุนี. (ไทย)	=	วินัยปิฎก ภิกขุนีวิภังค์ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

สํ.ส. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย สคาถวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
สํ.นิ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย นิทานวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.นิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค (ภาษาไทย)
องฺ.เอกก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย เอกกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ทุก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ทุกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ติก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ติกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.จตุกฺก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.จตุกฺก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.อฏฺ□ก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย อฏฺ□กนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.อฏฺ□ก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สงฺ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ธมฺมสงฺคณีปาลิ (ภาษาบาลี)
อภิ.สงฺ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก วิภงฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

บทที่ ๒

การจัดพิมพ์รายงานการวิจัย

ในการพิมพ์รายงานการวิจัยทั้งฉบับร่างและฉบับสมบูรณ์ เพื่อเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยต้องจัดพิมพ์ให้เป็นไปตามที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์กำหนด ซึ่งได้แก่ กระดาษที่ใช้พิมพ์ ตัวพิมพ์ การเว้นขอบกระดาษและการขึ้นบรรทัดใหม่ ระยะการพิมพ์ การขึ้นหน้าใหม่ การลำดับหน้าและการพิมพ์เลขหน้า การพิมพ์บทหรือภาคและหัวข้อในบท ตาราง กราฟ แผนภูมิ และรูปประกอบต่างๆ การเว้นระยะการพิมพ์หลังเครื่องหมายวรรคตอน มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ กระดาษที่ใช้พิมพ์

ให้ใช้กระดาษขาวไม่มีบรรทัด ขนาดมาตรฐาน ขนาด เอ ๔ หนา ๘๐ แกรม โดยพิมพ์เพียงหน้าเดียว

๒.๒ ตัวพิมพ์

ต้นฉบับรายงานการวิจัยใช้พิมพ์จากคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นแบบ Letter Quality (Laser Print) ให้ใช้ตัวอักษรสีดำ และใช้ตัวพิมพ์แบบเดียวกันตลอดทั้งเล่ม ใช้แบบอักษรที่อ่านง่าย ไม่เป็นลวดลายหรือตัวทึบ โดยใช้แบบอักษร Angsana, Browalia, Cordia หรือ Dillenia เพียงแบบใดแบบหนึ่ง ตลอดทั้งเล่ม โดยมีขนาด ๑๖ พ้อยท์ (point) ไม่เกิน ๑๗ พ้อยท์ (point)

บทที่ และ**ชื่อบท** ใช้ตัวหนาขนาด ๒๐ พ้อยท์ (point)

หัวข้อสำคัญชิดขอบซ้าย ใช้ตัวหนาขนาด ๑๘ พ้อยท์ (point)

หัวข้อย่อย ใช้ตัวหนาขนาด ๑๘ พ้อยท์ (point)

(ยกเว้นกรณีตัวพิมพ์ในภาพประกอบ ตาราง และแผนภูมิ อาจใช้ตัวพิมพ์ที่เล็กลงหรือย่อส่วนเพื่อให้อยู่ในกรอบของการวางรูปกระดาษที่กำหนด)

๒.๓ การเว้นขอบกระดาษและการขึ้นบรรทัดใหม่

๒.๓.๑ ขอบกระดาษด้านบน (หัวกระดาษ) ให้เว้นว่างไว้ ๑.๕ นิ้ว หรือ ๓.๗๕ เซนติเมตร ยกเว้นหน้าที่มีชื่อบทให้เว้นว่างไว้ ๒ นิ้ว หรือ ๕ เซนติเมตร

๒.๒.๒ ขอบซ้ายมือ ให้เว้นที่ว่างไว้ ๑.๕ นิ้ว หรือ ๓.๗๕ เซนติเมตร

๒.๒.๓ ขอบขวามือ ให้เว้นที่ว่างไว้ ๑ นิ้ว หรือ ๒.๕๐ เซนติเมตร

๒.๒.๔ ขอบด้านล่าง ให้เว้นที่ว่างไว้ ๑ นิ้ว หรือ ๒.๕๐ เซนติเมตร (ดูตัวอย่างหน้า ๒๖)

๒.๒.๔ ส่วนหัวกระดาษที่ขึ้นบทใหม่ของแต่ละบท ถ้าพิมพ์คำสุดท้ายที่ไม่จบในบรรทัดนั้นๆ ให้ยกคำนั้นไปพิมพ์ในบรรทัดต่อไป ห้ามตัดส่วนท้ายของคำไปพิมพ์ในบรรทัดต่อไป (คือ ห้ามแยกคำที่ต่อกัน) ตัวอย่าง เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามแยกเป็น มหาวิทยาลัยมหาจุฬา-ลงกรณราชวิทยาลัย หรือ พจนานุกรม ห้ามแยกเป็น พจนา-นุกรม

๒.๔ ระยะการพิมพ์

การย่อหน้า ให้เว้นระยะไปจากแนวปกติ ๘ ช่วงตัวอักษร โดยเริ่มพิมพ์ช่วงตัวอักษรที่ ๙

ข้อความที่คัดลอกมา (Quotations) หรือเรียกว่าอัญประภาษที่มีความยาวไม่เกิน ๓ บรรทัด ให้พิมพ์ต่อไปในเนื้อความนั้นได้เลย โดยไม่ต้องขึ้นบรรทัดใหม่ แต่ให้พิมพ์ข้อความนั้นไว้ภายในเครื่องหมาย "………………." (อัญประกาศ)

ตัวอย่างการพิมพ์อัญประกาศสั้นๆ

หลักฐานโดยทั่วไปในคัมภีร์ กล่าวถึงหลักอนัตตารวมอยู่ในไตรลักษณ์ว่า "สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา" แสดงให้เห็นความแตกต่างอยู่แล้วว่า ขอบเขตของอนัตตากว้างขวางกว่าอนิจจัง และทุกข์ กล่าวคือ ในสองอย่างแรก สังขาร (คือ สังขตธรรม) ทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ แต่ในข้อสุดท้าย ธรรมทั้งปวง ซึ่งปกติตีความกันว่าทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม (ทั้งสังขารและวิสังขาร) เป็นอนัตตา และมีอยู่แห่งหนึ่งคือในคัมภีร์ปริวารแห่งวินัยปิฎก ชี้ชัดลงไปทีเดียวว่า นิพพานรวมอยู่ในคำว่าธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังข้อความเป็นคาถาในบาลีว่า "สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขตธรรมทั้งปวงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตา นิพพานและบัญญัติเป็นอนัตตา วินิจฉัยมีอยู่ดังนี้"[๑]

ถ้ามีข้อความอื่นที่คัดลอกมาซ้อนอยู่ ให้ใส่เครื่องหมายอัญประกาศเดี่ยว สำหรับข้อความที่ซ้อนอยู่ เช่น "........................‘...............’........................"

ตัวอย่างการพิมพ์อัญประกาศเดี่ยว สำหรับข้อความที่ซ้อนอยู่

ตามธรรมชาติโดยทั่วไปของมนุษย์นั้น "พอคนรับรู้อารมณ์หรือประสบสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง กระแสความคิดก็จะถูกแรงแห่งศรัทธาดึงให้แล่นไปตามแนวทางของศรัทธานั้น เสมือนหนึ่งว่าศรัทธาขุดร่องสำหรับให้กระแสความคิดไหลไว้ก่อนแล้ว ดังนั้น ท่านจึงแสดงหลักว่า ‘ศรัทธา (ที่ถูกต้อง) เป็นอาหารหล่อเลี้ยงโยนิโสมนสิการ[๒]’ เพราะปรโตโฆสะที่เป็นกัลยาณมิตร อาศัยศรัทธานั้นเป็นทางเดิน สามารถช่วยเพิ่มเติมเสริมความรู้ความเข้าใจและชี้แนะส่องนำความคิดได้มากขึ้นโดยลำดับ"

---

[๑]**วิ.ป.** (บาลี) ๘/๘๒๖/๒๒๔., **วิ.ป.** (ไทย) ๘/๒๕๗/๒๒๔.

[๒]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗๓.

ถ้าข้อความที่คัดลอกมาเกิน ๓ บรรทัดไม่ต้องใช้เครื่องหมายอัญประกาศ แต่ให้พิมพ์ขึ้นบรรทัดใหม่ ย่อหน้า ๑๑ ช่วงตัวอักษรจากขอบซ้ายมือ โดยให้เริ่มพิมพ์ช่วงตัวอักษรที่ ๑๒ ในกรณีที่จะมีการย่อหน้าภายในข้อความที่คัดลอกมาอีก ก็ให้เพิ่มย่อหน้าเข้ามาอีก ๓ ช่วงตัวอักษร หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ ๑๕

ตัวอย่างการพิมพ์อัญประกาศที่ยาวเกิน ๓ บรรทัด

> คำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวด้วยการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน. . . การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกายหรือวาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุ้มศีลของตน ศีลขั้นต้นสุดนี้ นิยมเรียกกันว่า ศีล ๕ [๑]

การอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ จะต้องอาศัยการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์ด้วยกัน นอกจากนี้ มนุษย์จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมด้วยความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้อง ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันเองและแก่สภาพแวดล้อมที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้อง เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสงบสุขและได้รับประโยชน์จากสภาพแวดล้อมในทางที่จะเกื้อกูลให้มนุษย์ได้พัฒนาความสุขในขั้นสูงยิ่งขึ้นไป

ถ้าต้องการเว้นข้อความที่คัดลอกมาบางส่วนให้พิมพ์เครื่องหมายจุด (Ellipsis dots) สามครั้ง (. . .) เช่น “ในที่นี้เมื่อสังเกตอย่างหนึ่งว่า คนในประเทศฝ่ายตะวันตกจำนวนมากแปลจุดหมายชีวิตของชาวพุทธผิดไป ชีวิตไม่มีอะไรมีแต่ความทุกข์และทรมาน . . . แต่พุทธศาสนามองทุกอย่างในสภาพที่เป็นจริง โดยปราศจากอุปาทานแห่งชีวิตและโลก”

หากต้องการจะเพิ่มข้อความของผู้เขียนงานวิจัยลงไปในข้อความที่คัดลอกมา ให้ใช้เครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยม [ ] กำกับ เพื่อให้แตกต่างจากวงเล็บซึ่งอาจปรากฏในข้อความที่คัดลอกมาโดยตรงนั้น เช่น “พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักปฏิบัติ แม้จะตรัสแสดงสัจจธรรม [ธรรมที่จริงแท้แน่นอน] ก็ต้องเกี่ยวโยงถึงจริยธรรม [ธรรมที่เกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติ] เสมอ”

---

[๑] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓๑.

๒.๔ การลำดับหน้าและการพิมพ์เลขหน้า

๒.๔.๑ ในส่วนนำทั้งหมด การลำดับหน้าให้เป็นไปดังนี้

สำหรับรายงานการวิจัยภาษาไทย ให้ใช้ตัวอักษรเรียงตามพยัญชนะภาษาไทย (ก, ข, ค,...)

สำหรับรายงานการวิจัยภาษาอังกฤษ ให้ใช้เลขโรมันใหญ่ (I, II, III,...)

การนับหน้าในส่วนนำ ให้เริ่มนับตั้งแต่หน้าบทคัดย่อ ยกเว้นหน้าแรกของสารบัญที่ไม่ต้องใช้ตัวอักษรกำกับ แต่ให้นับหน้ารวมไปด้วย

๒.๔.๒ ในส่วนเนื้อความ (ตั้งแต่บทที่ ๑) เป็นต้นไป ให้ลำดับหน้าโดยใช้หมายเลข ๑, ๒, ๓,... จนจบ ยกเว้นหน้าแรกของแต่ละบท, หน้าแรกของบรรณานุกรม และหน้าแรกของภาคผนวกแต่ละภาค ไม่ต้องใช้เลขกำกับหน้า แต่ต้องนับจำนวนหน้ารวมไปด้วย

เลขกำกับหน้าทั้งส่วนนำและส่วนเนื้อความทั้งหมด ให้พิมพ์ห่างจากริมกระดาษ ส่วนบน ๑ นิ้ว และให้อยู่ในแนวเดียวกับขอบทางขวามือ (อักษรสุดท้ายของบรรทัด) หรือห่างจากริมกระดาษขวามือ ๑ นิ้ว

๒.๖ การพิมพ์บทหรือภาคและหัวข้อในบท

๒.๖.๑ บท (Chapters)

เมื่อขึ้นบทใหม่ ต้องขึ้นหน้าใหม่ทุกครั้ง และต้องมีเลขลำดับบท (จะใช้เลขไทย หรืออารบิคก็ได้) ในรายงานการวิจัยภาษาไทย และเลขโรมันใหญ่ในรายงานการวิจัยภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่น โดยพิมพ์ "**บทที่**..." ไว้ตรงกลางหน้ากระดาษ ห่างจากขอบบนสุด ๒ นิ้ว และพิมพ์ "**ชื่อบท**" ไว้กลางหน้ากระดาษในบรรทัดต่อมา โดยเว้นระยะห่างจากบรรทัดบน ๑ บรรทัด

หาก**ชื่อบท**ที่ยาวเกิน ๑ บรรทัดหรือมากกว่า ๔๘ ตัวอักษร ให้แบ่งออกเป็น ๒ หรือ ๓ บรรทัดตามความเหมาะสม โดยพิมพ์ข้อความเรียงลงมาในลักษณะสามเหลี่ยมหัวกลับ หรือ ปิรามิดหัวกลับ ( ) ไม่ต้องขีดเส้นใต้ชื่อบท

๒.๖.๒ ภาคหรือตอน (Parts)

ในกรณีที่รายงานการวิจัยมีความยาวมาก อาจแบ่งออกได้เป็นหลายภาค หรือหลายตอน ให้พิมพ์เลขลำดับภาคและชื่อของภาคไว้อีกหน้าหนึ่งต่างหาก เรียกว่า หน้าบอกภาค หน้านี้จะอยู่ก่อนที่จะถึงบทแรกของภาคนั้นๆ

สำหรับภาคที่มีชื่อสั้น อาจพิมพ์ไว้บรรทัดเดียวกันกับเลขลำดับภาคก็ได้ แต่ถ้าชื่อยาวให้พิมพ์ชื่อภาคไว้อีกบรรทัดหนึ่ง หรือ ๒-๓ บรรทัดแล้วแต่ความยาวของชื่อ โดยให้อักษรตัวแรกของแต่ละบรรทัดตรงกัน จัดข้อความทั้งหมดไว้ตรงกลางหน้ากระดาษ ห่างจากขอบบนและขอบล่างเท่ากัน ทั้งห่างจากขอบซ้ายและขอบขวาเท่ากัน

๒.๖.๓ หัวข้อใหญ่หรือหัวข้อสำคัญ

หัวข้อใหญ่หรือหัวข้อสำคัญของแต่ละบท หมายความถึงหัวข้อที่ไม่ใช่เป็นชื่อเรื่องประจำบท ให้อยู่ชิดขอบกระดาษด้านซ้าย โดย**ให้ทำตัวหนาที่หัวข้อสำคัญนั้นๆ และใส่หมายเลขกำกับข้างหน้า** (ขนาด ๑๘ พ้อยท์)

รายงานการวิจัยภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของคำแรกและของทุกๆ คำ ในหัวข้อสำคัญๆ เหล่านี้ ต้องพิมพ์ด้วยอักษรตัวพิมพ์ใหญ่เสมอ แต่บุรพบท (preposition) สันธาน (conjunction) และคำนำหน้านาม (article) ไม่ต้องพิมพ์ด้วยอักษรตัวพิมพ์ใหญ่ ยกเว้นบุรพบท (preposition), สันธาน (conjunction) และคำนำหน้านาม (article) ดังกล่าวจะเป็นคำแรกของหัวข้อสำคัญนั้นๆ

อนึ่ง ถ้าจะขึ้นหัวข้อใหม่อีก แต่มีที่ว่างสำหรับพิมพ์ข้อความต่อไปได้ไม่เกินหนึ่งบรรทัดในหน้านั้นแล้ว ให้ขึ้นต้นหัวข้อใหม่ในหน้าต่อไป

๒.๖.๔ หัวข้อย่อย

ให้พิมพ์หัวข้อย่อยโดยย่อหน้า เว้นระยะ ๘ ตัวอักษร เริ่มพิมพ์ช่วงตัวอักษรที่ ๙ ด้วยอักษรตัวหน้าขนาด ๑๖ พ้อยท์ เริ่มนับเป็นหัวข้อ ๑.๑.๑, ๑.๑.๒, ๑.๑.๓ ... ไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาค เว้น ๒ ระยะก่อนพิมพ์เนื้อหาต่อไป หากไม่มีการแบ่งหัวข้อย่อยลงไปอีก ให้พิมพ์เนื้อหาไว้บรรทัดเดียวกันกับหัวข้อย่อย

๒.๖.๕ หัวข้อย่อยต่อๆ ไป

ใช้เลขกำกับด้วยทศนิยม โดยพิมพ์ตัวเลขหัวข้อย่อยให้ตรงกับตัวอักษรของหัวข้อย่อยข้างบน (หรือนับระยะตัวอักษรเข้ามาอีก ๗ ตัวอักษร จากตัวเลขหัวข้อย่อยข้างบน) เว้น ๒ ระยะก่อนพิมพ์เนื้อหาต่อไป และหลังหัวข้อย่อยระดับนี้ไม่ต้องใช้เครื่องหมายมหัพภาพ

ในแต่ละบทให้แบ่งหัวข้อย่อยเหมือนกันทุกบท

ในหัวข้อย่อยต่อๆ ไป หากมีการขึ้นย่อหน้าใหม่ในเนื้อหาให้ย่อหน้าตรงกับหัวข้อย่อย (ดูตัวอย่างหน้า ๒๔)

(๒ นิ้วจากขอบกระดาษด้านบนลงมา)

บทที่ (๒๐ พ้อยท์)

(เว้น ๑ บรรทัด)

ชื่อบท (๒๐ พ้อยท์)

(เว้น ๑ บรรทัด)

เริ่มคำอธิบาย (ตัวอักษรเริ่มต้นตัวที่ ๙)..

....

๑.๑ หัวข้อใหญ่หรือหัวข้อสำคัญ (๑๘ พ้อยท์)

๑.๑.๑//**หัวข้อย่อย** (ขนาด ๑๖ พ้อยท์)..

....

๑.๑.๑.๑//..

....

๑.๑.๑.๒//..

....

๑.๑.๒//**หัวข้อย่อย** (ขนาด ๑๖ พ้อยท์)..

....

๑.๑.๒.๑//..

....

๑.๑.๒.๒//..

....

๑.๒ หัวข้อใหญ่หรือหัวข้อสำคัญ (๑๘ พ้อยท์)

๑.๒.๑//**หัวข้อย่อย** (ขนาด ๑๖ พ้อยท์)..

....

๑.๒.๑.๑//..

....

๑.๒.๑.๒//..

....

หมายเหตุ: (เครื่องหมาย / หมายถึง การเว้น ๑ ช่วงตัวอักษร)

๒.๗ ตาราง กราฟ แผนภูมิ และรูปประกอบต่าง ๆ

ตาราง กราฟ แผนภูมิ และรูปประกอบจะต้องมีหมายเลขประจำและเรียงลำดับไปตลอดทั้งเล่มให้พิมพ์เลขลำดับที่และชื่อของตาราง กราฟ แผนภูมิ และรูปประกอบพร้อมทั้งข้อความและที่มาไว้ในหน้าเดียวกันทั้งหมด

กรณีที่ตารางนั้นมีความยาวมาก จนไม่สามารถพิมพ์ให้จบในหน้าเดียวได้ ให้พิมพ์ส่วนที่เหลือในหน้าถัดไป แต่ทั้งนี้จะต้องมีลำดับที่และชื่อของตารางและมีส่วนของข้อความในตารางรวมอยู่ด้วยในแต่ละหน้าอย่างน้อย ๒ บรรทัด ในกรณีที่ส่วนข้อความของตารางสิ้นสุดลง และจำเป็นจะต้องอ้างถึงที่มาของตารางในหน้าถัดไป จะต้องยกข้อความบางส่วนของตารางไปรวมไว้หน้าใหม่อย่างน้อย ๒ บรรทัด โดยยอมปล่อยให้มีที่ว่างในตารางหน้าเดิม (ดูตัวอย่างหน้า ๒๗ - ๒๘)

ขนาดของตารางไม่ควรเกินกรอบของหน้ารายงานการวิจัย สำหรับตารางขนาดใหญ่ ควรพยายามลดขนาด โดยใช้เครื่องถ่ายย่อส่วน หรือวิธีอื่นๆ ตามความเหมาะสม แต่จะต้องชัดเจนพอที่จะอ่านได้ง่าย สำหรับตารางที่กว้างเกินกว่าความกว้างของหน้ารายงานการวิจัย ก็อาจจะจัดให้ส่วนขวาของตารางนั้นหันเข้าหาขอบของหน้า (ดูตัวอย่างหน้า ๒๙ - ๓๐)

แผนภูมิ ให้ใช้แนวปฏิบัติเดียวกับเรื่องตาราง

สำหรับภาพประกอบหากเป็นภาพถ่ายที่อ้างอิงมาจากที่อื่นอาจใช้ภาพถ่ายสำเนาได้ แต่ถ้าเป็นภาพถ่ายของผลการวิจัย ให้ใช้ภาพจริงทั้งหมดจะเป็นภาพสีหรือขาวดำก็ได้

๒.๘ การเว้นระยะการพิมพ์หลังเครื่องหมายวรรคตอน

หลังเครื่องหมาย	มหัพภาค	(. period)	เว้น ๒ ช่วงตัวอักษร
หลังเครื่องหมาย	จุลภาค	(, comma)	เว้น ๑ ช่วงตัวอักษร
หลังเครื่องหมาย	อัฒภาค	(; semicolon)	เว้น ๑ ช่วงตัวอักษร
หลังเครื่องหมาย	ทวิภาค	(: colons)	เว้น ๑ ช่วงตัวอักษร

โดยมีวิธีการใส่เครื่องหมายวรรคตอนดังนี้

๑. ต้องพิมพ์เครื่องหมายวรรคตอนไว้ท้ายข้อความเสมอ เช่น

กรุงเทพมหานคร: อดิศักดิ์ ทองบุญ, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๒. หลังเครื่องหมายมหัพภาค (.) เว้น ๒ ช่วงตัวอักษร

๓. หลังเครื่องหมายจุลภาค (,) อัฒภาค (;) และ ทวิภาค (:) เว้น ๑ ช่วงตัวอักษร

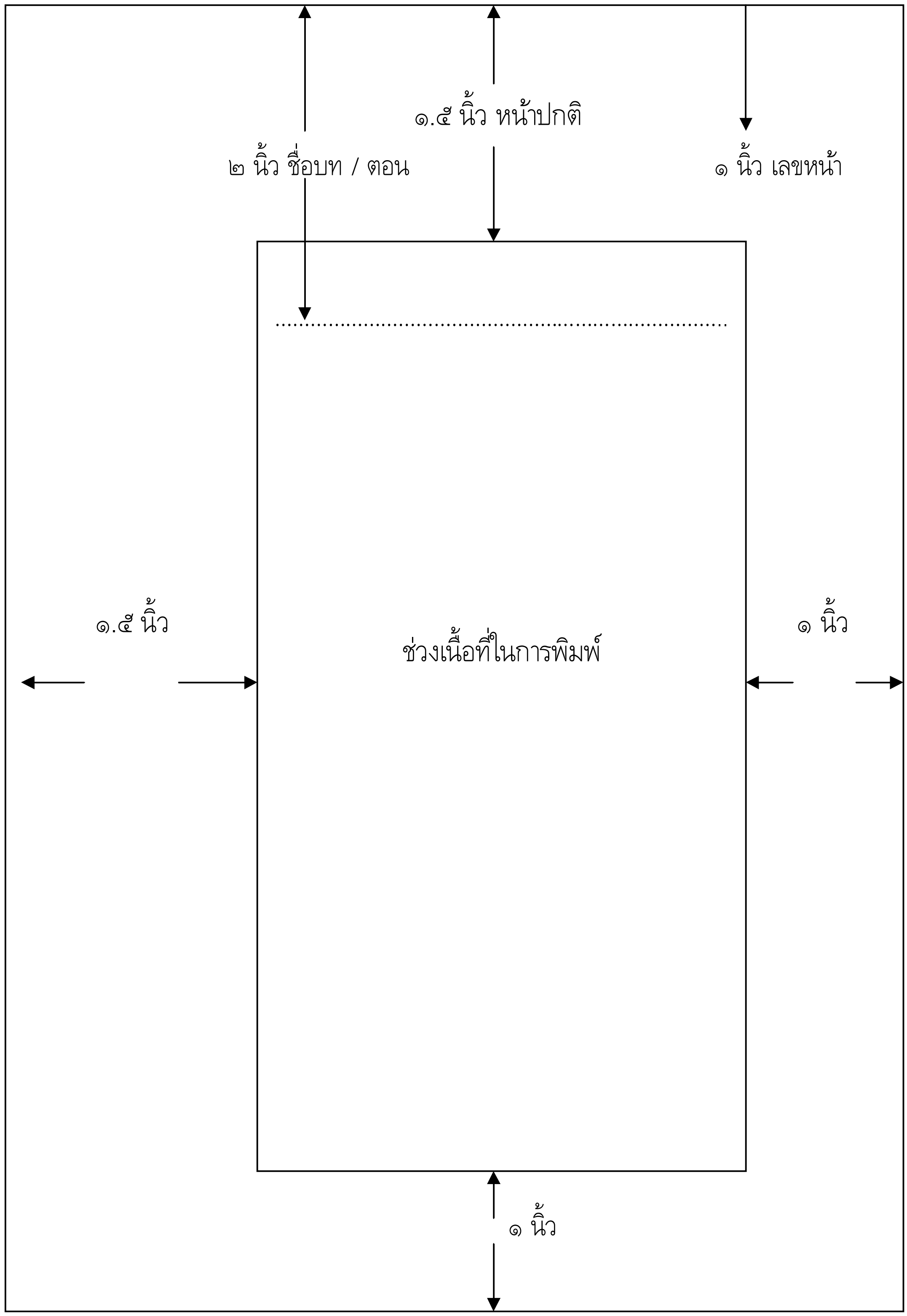
๔. หลังตัวย่อเว้น ๑ ช่วงตัวอักษร เช่น

น. ๓ p. 9

๕. ระหว่างคำย่อที่มีมากกว่า ๑ อักษร ไม่ต้องเว้น เช่น

ม.ป.ท. พธ.ม. ม.ร.ว. n.p. n.d.

(ตัวอย่าง การเว้นระยะขอบกระดาษ)

(ตัวอย่าง การพิมพ์ตารางที่มีความยาวเกินหนึ่งหน้า)

ส่วนที่ ๖ ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในส่วนของการนำไปใช้

ตารางที่ ๑

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในส่วนของการนำไปใช้ภาควิชาการ

ข้อที่	ข้อความ	การนำไปใช้										$\overline{X}$	S.D.
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
๑	การจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ร่วมพิธี	๙	๒๐.๙	๒๕	๕๘.๑	๗	๑๖.๒	๒	๔.๖๕	๑	๒.๓	๓.๙	๐.๗
๒	การจัดงานวัฒนธรรมของชาติไทยเช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ร่วมพิธี	๖	๑๓.๙	๑๕	๓๔.๘	๑๖	๓๗.๒	๕	๑๑.๖	๑	๒.๓	๓.๔	๑.๐
๓	การจัดงานทำบุญประเพณีประจำปี เช่น งานสงกรานต์ งานทอดกฐิน เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ร่วมพิธี	๑๗	๓๙.๕	๑๗	๓๙.๕	๙	๒๐.๙	๒	๔.๖๕	๑	๒.๓	๔.๑	๐.๗

(ตัวอย่าง การพิมพ์ตารางที่มีความยาวเกินหนึ่งหน้า)

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	การนำไปใช้										$\bar{X}$	S.D.
		มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		น้อยที่สุด			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
๔	การประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและประเพณีไทย เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ร่วมพิธี	๙	๒๐.๙	๒๕	๕๘.๑	๗	๑๖.๒	๒	๔.๖๕	๑	๒.๓	๓.๙	๐.๗
๕	การทำงานเกี่ยวกับงานจดหมาย บันทึกการประชุม การประสานงาน การบริหารสำนักงาน งานบัญชีรับ-จ่ายของวัดในวัดที่ท่านอยู่	๖	๑๓.๙	๑๕	๓๔.๘	๑๖	๓๗.๒	๕	๑๑.๖	๑	๒.๓	๓.๔	๑.๐
๖	การทำงานด้านเอกสารและงานสารบรรณ	๑๗	๓๙.๕	๑๗	๓๙.๕	๙	๒๐.๙	๒	๔.๖๕	๑	๒.๓	๔.๑	๐.๗
๗	การพิมพ์เอกสารหนังสือธรรมะ เพื่อเผยแพร่กิจการพระพุทธศาสนา	๖	๑๓.๙	๑๕	๓๔.๘	๑๖	๓๗.๒	๕	๑๑.๖	๑	๒.๓	๓.๔	๑.๐

ตารางที่ ๒

จำนวนและร้อยละของการนำความรู้เกี่ยวกับการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ แก่ผู้สนใจรายบุคคลชาวต่างประเทศ

การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ ผู้สนใจรายบุคคลชาวต่างประเทศ	จำนวน	ร้อยละ
๑. สอนในบางเวลาที่สะดวกหรือต้องการสอน	๒๓	๕๓.๔
๒. ไม่เคยสอนเลย	๑๔	๓๒.๕
๓. สอนสม่ำเสมอสัปดาห์ละ ๑ วัน	๔	๙.๓
๔. สอนสม่ำเสมอทุกวัน	๑	๒.๓
๕. สอนสม่ำเสมอทุก ๓-๕ วัน ใน ๑ สัปดาห์	๑	๒.๓
รวม	๔๓	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๓

จำนวนและร้อยละของปัญหา/อุปสรรคของการสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ตามแนวสติปัฏฐาน ๔ แก่ผู้สนใจรายบุคคลชาวต่างประเทศ

การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ ผู้สนใจรายบุคคลชาวต่างประเทศ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ไม่มีปัญหา	๒๕	๕๘.๑
๒. มีปัญหา	๑๘	๔๑.๙
รวม	๔๓	๑๐๐.๐

....

....

....

....

....

ตารางที่ ๔

สรุปประเด็นที่ศึกษา

กลุ่มประชากร	ประเด็นที่ศึกษา				
อันดับ/ชื่อ	๑. ประวัติโดยย่อ	๒. ทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์ของเนื้อหาหลักสูตรต่อการนำไปปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา	๓. ทัศนะเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของพระธรรมทูตในการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้อบรมไปใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจในสหรัฐอเมริกา	๔. ทัศนะเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ	๕. ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
๑ พระราชกิตติเวที (สมบูรณ์ สมฺปุณฺโณ) ประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา	- อายุ ๗๒ ปี พรรษา ๕๒ - เจ้าอาวาส วัดวชิรธรรมปทีป - เปรียญธรรม ๗ ประโยค, พธ.บ., พธ.ด. (กิตติมศักดิ์) มจร.	- วิชาการ ยังได้ประโยชน์ไม่เต็มที่ เพราะเวลาน้อยและเป็นวิชาอบรม ไม่ใช่หลักสูตรเรียน - จิตภาวนา ควรฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น - ภาคสาธารณูปการ เป็นความรู้เพียงเล็กๆ น้อยๆ	- วิชาการ ความรู้ที่ได้อบรมไปพอเป็นพื้นฐานเบื้องต้น - จิตภาวนา ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของพระธรรมทูตแต่ละรูป - สาธารณูปการ พระธรรมทูตไม่มีใบวิชาชีพ	- พอทำให้พระธรรมทูตมีความรู้ ความสามารถและความมั่นใจบ้าง - การจัดเตรียมพระธรรมทูตให้วัดไทยในอเมริกาคงยากพอสมควร - สนองงานคณะสงฆ์ไทยได้พอสมควร	- คณะสงฆ์ไทย ควรตั้งโรงเรียนพระธรรมทูตขึ้นมาโดยเฉพาะ หรือจัดสรรงบประมาณให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการ

บทที่ ๓

การอ้างอิง

รูปแบบการอ้างอิงในการเขียนรายงานการวิจัย มีหลายรูปแบบตามมาตรฐานของแต่ละสาขาวิชา เช่น มาตรฐานของ APA, Chicago, Index Medicos, ISO, MLA, Nature, Science, Vancouver ฯลฯ แต่ละมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชนในประเทศไทย ก็จะมีรูปแบบการอ้างอิงเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสถาบัน ในที่นี้ได้กำหนดใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เพียงแบบเดียว ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

๓.๑ การพิมพ์เชิงอรรถ

ให้พิมพ์เชิงอรรถไว้ที่ส่วนล่างของแต่ละหน้าที่จะอ้างอิง และให้แยกจากเนื้อเรื่อง โดยขีดเส้นคั่นขวางจากขอบซ้ายของกระดาษยาวประมาณ ๒๐ ตัวพิมพ์ โดยใช้ตัวอักษรขนาด ๑๔ พ้อยท์ เว้นห่างจากบรรทัดสุดท้ายของเนื้อเรื่อง ๒ บรรทัด และพิมพ์เชิงอรรถใต้เส้นคั่น ๑ บรรทัด โดยให้บรรทัดสุดท้ายของข้อความในเชิงอรรถอยู่ห่างจากขอบกระดาษด้านล่าง ๑ นิ้ว หรือ โดยการเข้าไปที่รายการ “แทรก” ของ Microsoft Word แล้วคลิกเลือก “เชิงอรรถ” ก็ได้ จากนั้นเลือก “กำหนดเครื่องหมายเอง”

การพิมพ์เชิงอรรถ ให้พิมพ์บรรทัดแรกย่อหน้าเข้ามา ๘ ระยะตัวอักษร เริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ ๙ (เช่นเดียวกันกับการย่อหน้า) หากข้อความยาวเกิน ๑ บรรทัด บรรทัดต่อมาให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายมือทุกบรรทัดจนจบรายการนั้น

๓.๒ การใส่เลขที่เชิงอรรถ

ให้ใส่เลขที่เชิงอรรถนำหน้าก่อนการอ้างอิงเชิงอรรถทุกครั้ง โดยเลขที่เชิงอรรถให้เป็นตัวเลขไทยยกขึ้น ขนาด ๑๖ พ้อยท์ (โดยเข้าไปที่รายการ “แทรก” ของ Microsoft Word แล้วคลิกเลือก “เชิงอรรถ” ก็ได้ จากนั้นเลือกขนาดตัวอักษรตามที่กำหนดไว้)

๓.๓ การเรียงลำดับเลขของเชิงอรรถ

ให้เริ่มเชิงอรรถแรกของแต่ละหน้า ตั้งแต่บทที่ ๑ เป็นต้นไป โดยเรียงลำดับเลขเชิงอรรถให้จบในแต่ละหน้า และไม่ต้องแยกเป็นเชิงอรรถของหนังสือภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

๓.๔ รูปแบบการลงเชิงอรรถ

รูปแบบการลงเชิงอรรถนั้น แตกต่างกันไปตามชนิดของหลักฐานของการอ้างอิง ดังนี้

๓.๔.๑ หนังสือ

๓.๔.๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

รูปแบบ

ให้อ้างชื่อย่อ**คัมภีร์.** เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี หรือ วงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่าง

[๑]**ขุ.ชา.** (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

[๒]**ที.ปา.** (ไทย) ๙/๓๔๕/๑๔๔.

๓.๔.๑.๒ หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

ผู้แต่ง, **ชื่อเรื่อง**, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หน้า.

ตัวอย่าง

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๓.๔.๑.๓ หนังสือแปล

รูปแบบ

ผู้แต่ง, **ชื่อเรื่อง**, แปลโดย ผู้แปล, ชื่อชุดและลำดับที่ (ถ้ามี), ครั้งที่พิมพ์ (ในกรณีพิมพ์มากกว่า ๑ ครั้ง),จำนวนเล่ม (กรณีหลายเล่มจบ), (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เล่มที่ (ถ้ามีหลายเล่มจบ), หน้าหรือจำนวนหน้าที่อ้างถึง.

ตัวอย่าง

ปิยทัสสีเถระ, **พระพุทธศาสนา-อมตเทศนา**, แปลโดย ชินวุธ สุนทรสีมะ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๑-๓๒.

Immanuel Kant, **Critique of Pure Reason**, translated by Norman Kemp Smith, (London: The Macmillan Press, 1978), p. 117.

๓.๔.๑.๔ บทความต่างๆ

๑) บทความในวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, **ชื่อวารสาร**, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่าง

สมิทธิพล เนตรนิมิตร, “สหวิทยาการในชาดก”, **พุทธจักร**, ปีที่ ๕๖ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๔๕): หน้า ๔๙-๕๓.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, **The Maha Bodhi**, vol. 77 No.1: pp. 10-15.

๒) บทความในหนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, **ชื่อหนังสือพิมพ์**, (วัน เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่าง

พระศรีปริยัติโมลี, “ฉงน !! ร่าง พ.ร.บ. จัดรูปที่ดินรัฐ - เอกชน - นายทุนปล้นเงียบที่วัด”, **มติชน**, (๑๗ เมษายน ๒๕๔๗): หน้า ๖.

Sommart Noimareng, “Buddhist to Protest Changes in Curriculum”, **The Nation**, (2 September 1990): p. 2.

๓) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, **ชื่อสารานุกรม**, เล่มที่ (ปีที่พิมพ์): หน้า.

ตัวอย่าง

เกษม บุญศรี, “พุทธวงศ์”, **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, ๒๑ (๒๕๒๙-๓๐): หน้า ๑๓๓๙๕-๑๓๔๒๓.

Charles Landesman, Jr., “Consciousness”, **The Encyclopedia of Philosophy**, vol. 2 (1967): pp. 191-195.

๔) บทความจากหนังสือรวมบทความ

รูปแบบ

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ใน **ชื่อเรื่อง**, รวบรวมโดย ผู้รวบรวม, ชื่อชุด (ถ้ามี), ครั้งที่พิมพ์ (กรณีที่พิมพ์มากกว่า ๑ ครั้ง), จำนวนเล่ม (กรณีมีหลายเล่มจบ), (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), เล่มที่ (กรณีมีหลายเล่มจบ): หน้าหรือจำนวนหน้าที่อ้างถึง.

ตัวอย่าง

จำนงค์ ทองประเสริฐ, "ปรัชญาจีน", ใน **มหาจุฬา ฯ วิชาการ: ปรัชญาบุรพทิศ**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย ทรงวิทย์ แก้วศรี, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒): หน้า ๑๔๒.

W.T. Stace, "Survival after death", **Philosophical issue**, ed. by James Rachels, (London: Harper & Row, Publishers 1972): pp. 87-91.

๔) บทวิจารณ์หนังสือ

รูปแบบ

ผู้เขียนบทวิจารณ์, วิจารณ์ "ชื่อหนังสือที่วิจารณ์", โดยผู้แต่งหนังสือที่วิจารณ์ ใน **ชื่อวารสาร**, ปีที่หรือเล่มที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่าง

พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโญ "วิเคราะห์พระเทพเวที กรณีสันติอโศก", โดย ว. ชัยภัค,ใน **พุทธจักร**, ปีที่ ๔๔ เล่มที่ ๔ (เมษายน ๒๕๓๓): หน้า ๒๔-๒๖.

Peter Harvey, "The Five Aggregates: Understanding Theravada Psychology and Sociology," by Mathieu Boisvert, **Journal of Buddhist Ethics**, Vol.3 (1996): pp. 91-97.

๓.๔.๑.๔ เอกสารอื่นๆ

๑) รายงานการวิจัย

รูปแบบ

ชื่อผู้วิจัย (และคณะ), "**ชื่อหัวข้อรายงานการวิจัย**", ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัยหรือส่วนงานอื่นๆ, ปีที่พิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง

นายมนัส ภาคภูมิ, "**ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**", รายงานการวิจัย กองแผนงาน กรมการศาสนา, (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ), ๒๕๔๐, หน้า ๓๔.

๒) จุลสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

ให้ใช้แบบอย่างเหมือนการลงเชิงอรรถ ยกเว้นชื่อเรื่องให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายอัญประกาศ และระบุลักษณะของเอกสารนั้น เช่น อัดสำเนา หรือ Mimeographed. พิมพ์ดีด หรือ Typewritten. แล้วแต่กรณี ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บตอนสุดท้ายของรายการ

ตัวอย่าง

พระมหาสมชัย กุสลจิตฺโต, “**ทัศนะเรื่องจิตในพระพุทธปรัชญา**”, กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓ (อัดสำเนา).

Phramaha Prayoon Dhammacitto (Mererk), “**Buddhism and World Peace**”, Paper Presented at the 16th General Conference of the World Fellowship of Buddhists, Los Angeles, November 19-26, 1988 (Mimeographed).

๓.๔.๒ สัมภาษณ์

รูปแบบ

สัมภาษณ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๑๘ เดือน กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๐.

Interview with Phra Darmakosajarn (Phrayoon Thammajitto, Rector of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 18 July 2004.

๓.๔.๓ สื่ออิเล็กทรอนิกส์[๑]

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

๓.๔.๓.๑ แฟ้มข้อมูลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Machine Readable Data File and Computer Program/Software)

๓.๔.๓.๒ สารนิเทศจาก CD-ROM

๓.๔.๓.๓ สารนิเทศจากจดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ (Mailing List/List serve)

๓.๔.๓.๔ สารนิเทศจาก World Wide Web (www)

๓.๔.๓.๕ สารนิเทศจาก FTP

๓.๔.๓.๖ สารนิเทศจาก Gopher

๓.๔.๓.๗ สารนิเทศจากกลุ่มข่าว (Usenet/Newsgroup)

๓.๔.๓.๘ สารนิเทศจากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

---

[๑] บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, **คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘-๑๙, ๘๗-๘๙.

๓.๔.๓.๑ แฟ้มข้อมูลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Machine Readable Data File and Computer Program/Software)

รูปแบบ

ชื่อผู้รับผิดชอบหลัก. ชื่อแฟ้มข้อมูล หรือ ชื่อโปรแกรม. สถานที่ผลิต: ชื่อผู้ผลิตหรือผู้เผยแพร่. ปีที่จัดทำ.

ตัวอย่าง

Miller, M.E. The Interactive Tester (version 4.0) [Computer Software]. Westminster, CA: Psytek Services, 1993.

Miller,W.; Miller, A.; and Kline, G. The CPS 1974 American National Election Study [Machine Readable Data File]. Ann Arbor: University of Michigan, Center for Political Studies (Producer), Ann Arbor: Inter-University Consortium for Political and Social Research (Distributor), 1975.

๓.๔.๓.๒ สารนิเทศจาก CD-ROM

๑) สาระสังเขปหนังสือ

รูปแบบ

ผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ชื่อชุดหนังสือและลำดับที่. ครั้งที่พิมพ์. จำนวนเล่ม. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์. [ซีดี-รอม]. สาระสังเขปจากหรือเนื้อหาเต็มจาก: แฟ้มข้อมูลหรือฐานข้อมูล: รายการที่:

ตัวอย่าง

Realizing the Potential of Information Resources: Information, Technology, and Service. Boulder, CO: CAUSE, 1996. [CD-ROM], Abstract from: Silver Platter File: ERIC Item: ED392340

๒) สาระสังเขปบทความวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. [ซีดี-รอม]. สาระสังเขปจากหรือเนื้อหาเต็มจาก: แฟ้มข้อมูลหรือฐานข้อมูล: รายการที่:

ตัวอย่าง

“Guides, Clearinghouses, and Value-Added Repackaging: Some Thoughts on How Librarians Can Improve the Internet.” Reference Services Review 22, 4 (1994): 11-16. [CD-ROM]. Abstract from: Silver Platter File: ERIC Item: E493349

ไม่มีผู้แต่ง ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อเรื่อง ไม่มีเดือน แต่ทราบฉบับที่ ให้ลงฉบับที่แทน

๓.๔.๓.๓ สารนิเทศจากจดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ (Mailing List/List serve)

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, “ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อข้อความ,” ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร (ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Richard Lobban, <Rlobban@grog.ric.edu>, “REPLY: African Muslim Slaves in America,” in H-AFRICA, <h-afreca@msu.edu>, 4 August 1995, archived at <http://h-net.msu.edu/~africa/archives/august95>.

Gretchen Walsh, “REPLY: Using African newspapers in teaching, “ in H-AFRICA, <h-afreca@msu.edu>, 18 October 1995.

๓.๔.๓.๔ สารนิเทศจาก World Wide Web (www)

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, “ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อข้อความ,” ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร (ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Peter Limb, “Relationships between Labour & African Nationalist/ Liberation Movements in Southern Africa,” <http://neal.ctstateu.edu/history/world_history/archives/limbl.html>, May 1992.

๓.๔.๓.๕ สารนิเทศจาก FTP

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, “ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อข้อความ,” ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร (ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Gregor Heinrich,<100303.100@compuserve.com>, “Where there is beauty, there is hope: Sao Tome Principe,” <ftp.cs.ubc.ca>, [path: pub/local/FAQ/African/gen/saoep.txt], July 1994.

๓.๔.๓.๖ สารนิเทศจาก Gopher

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง(ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, “ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อข้อความ,” ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร(ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Democratic Party Platform, 1860,” <platform@wiretap.spies.com>, [path: Wiretap Online Library/Civic & Historical/Political Platforms of the U.S.], 18 June 1860.

David Graeber, <gr2a@midwau.uchicago.edu,> “Epilogue to The Disastrous Ordeal of 1987*,” <gopher://h-net.msu.edu:70/00/lists/H-AFRICA/doc/graeber>, no date.

๓.๔.๓.๗ สารนิเทศจากกลุ่มข่าว (Usenet/Newsgroup)

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, “ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อข้อความ,” ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร(ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Thomas Dell, <dell@wiretap.spies.com>, “[EDTECH]EMG: Sacred Texts (Networked Electronic Versions),” in <alt.etext>, 4 February 1993.

Sonya Legg, <legg@harquebus.cgd.ucar.edu>, “African history book list,” in <soc.culture.African>, 5 September 1995, archived at <http://www.lib.ox.ac.uk/internet/news/faq/archive/african-faq.general.html>.

๓.๔.๓.๘ สารนิเทศจากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, “ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อข้อความ,” ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร(ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Mel Page,<pagem@etsuarts.east-tenn-st.edu>, “African dance…and Malawi,” private e-mail message to Masankho Banda, 28 November 1994.

๓.๕ การลงเชิงอรรถ เมื่ออ้างถึงเอกสารซ้ำ

ในกรณีที่มีการอ้างเอกสารเรื่องเดียวกันซ้ำอีก (ในหน้าเดิม) ให้ลงรายการอย่างย่อดังต่อไปนี้

การอ้างเอกสารเชิงอรรถภาษาไทยให้ใช้คำว่า “เรื่องเดียวกัน.” และลงเลขหน้ากำกับ เช่น “เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.” สำหรับเชิงอรรถภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Ibid.” และลงเลขหน้ากำกับเช่นเดียวกัน เช่น “Ibid., p. 9.” ถ้าต้องการอ้างซ้ำแหล่งข้อมูลที่ได้อ้างแล้วซึ่งอยู่ในหน้าเดียว แต่มีเอกสารอื่นคั่นอยู่ก่อนให้ใช้ “อ้างแล้ว. ชื่อหนังสือ. หน้า.” เช่น “อ้างแล้ว. **คู่มือมนุษย์**, หน้า ๙๘.” หรือ “Op.cit., **Buddhist Morality** (Third Impression), p. 54.”

การอ้างถึงเอกสารเรื่องเดียวกันซ้ำอีกในหน้าเดียวกัน (แต่ต่างหน้ากัน) และมีเอกสารอื่นมาคั่นให้ลงรายการอย่างย่อ คือลงชื่อผู้แต่งและชื่อเรื่อง ส่วนรายการเกี่ยวกับสถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ให้ตัดออก ถ้าอ้างถึงต่างหน้ากันให้เติมเลขหน้าต่อจากชื่อเรื่อง เช่น พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**, หน้า ๓๒๙.

การอ้างถึงเอกสารเรื่องเดียวกันอีกในหน้าถัดไป (หน้าต่อเนื่องกัน) หรือหน้าอื่นๆ อีก ให้ลงรายละเอียดดังนี้ “อ้างแล้ว, ชื่อผู้แต่ง, **ชื่อเรื่อง** และหน้าที่อ้างถึง เช่น “อ้างแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๕๑๙.” หรือ “Ibid., Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), **Buddhadham**, p. 519.” แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ชื่อเรื่องยาวเกินหนึ่งบรรทัดแล้วอ้างถึงหลายครั้งให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้เขียนที่จะย่อชื่อเรื่องให้สั้นลง แต่จะต้องไม่ให้เสียใจความสำคัญด้วย

ในกรณีอ้างชื่อย่อคัมภีร์ซ้ำ ให้ใช้รูปแบบเดิม คือ ชื่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า ไม่ต้องมีคำว่า “อ้างแล้ว”

ในกรณีอ้างการสัมภาษณ์ซ้ำ ให้ใช้เหมือนการอ้างหนังสือ เช่น อ้างแล้ว, ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, วัน/เดือน/ปี (ที่สัมภาษณ์), ตัวอย่าง อ้างแล้ว, พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ๒๕๕๔, เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

ในกรณีการอ้างอิงเอกสารในเชิงอรรถและบรรณานุกรม (เฉพาะหนังสือ) ไม่ควรให้เก่าเกิน ๕ ปี (ย้อนหลัง)

(ตัวอย่าง เชิงอรรถภาษาไทย)

[๑]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓๑.

[๒]พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์** (ฉบับย่อ), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา ๒๕๓๗), หน้า ๖๕.

[๓]จำนงค์ ทองประเสริฐ, **พุทธวิธีในการประกาศพระพุทธศาสนา**: **ตายแล้วเกิดหรือไม่?**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

[๔]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๓๒๙.

[๕]เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓๒.

[๖]อ้างแล้ว, **คู่มือมนุษย์**, หน้า ๙๘.

(ตัวอย่าง เชิงอรรถภาษาอังกฤษ)

[1]Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), **Sammasati An Exposition of RIGHT MINDFULNESS**, (Bangkok: Buddhadham Foundation Press, 2002), p. 15.

[2]Phra Dharmakosajarn (Prayoon Mererk), **Buddhist Morality** (Third Impression), (Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 2009), p. 39.

[3]Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), **THE THREE SIGNS**, (Bangkok: Chandrapen Publications, 2007), p. 72.

[4]Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), **Sammasati An Exposition of RIGHT MINDFULNESS**, p. 30.

[5]Ibid., p. 78.

[6]Op. cit., **Buddhist Morality** (Third Impression), p. 54.

๓.๖ การลงเชิงอรรถเพื่อขยายความหรืออธิบายความ

ในกรณีที่ต้องการขยายความหรืออธิบายความ ให้ใช้วิธีทำเชิงอรรถโดยลงรายละเอียดคำอธิบายไว้ในส่วนล่างของแต่ละหน้าที่ต้องการขยายความหรืออธิบายความ โดยใช้ตัวเลขกำกับที่เนื้อหาและที่เชิงอรรถ

ให้เริ่มเชิงอรรถแรกของแต่ละหน้าด้วยเลข ๑ ต่อเนื่องกันไปจนจบหน้า เมื่อขึ้นหน้าใหม่ให้ขึ้นเลข ๑ ใหม่ทุกหน้า (ดูตัวอย่างหน้า ๔๑)

(ตัวอย่าง การลงเชิงอรรถเพื่อขยายความหรืออธิบายความ)

………

………

………

………

…………………………………………………[1]…………………………………………………………

………

……………………………………………………………………………………[2]…………………………

………

………

……………………[3]…………………………………………………………………………………………

………

………

………

………………………………………………………………………[4]……………………………………………

………

………

……………[5]

---

[1] นี้เรียกตามพุทธพจน์ว่า “มชฺเฌน ธมฺมํ เทเสติ” แต่ สํ. อ. ๒/๔๖ อธิบายว่า ทรงดำรงในมัชฌิมาปฏิปทาแล้วแสดง (อย่างนี้); วิสุทธิ. ๓/๑๑๓ เรียกเป็น มัชฌิมาปฏิปทา; เห็นว่าเรียกตามบาลีเดิมอย่างข้างบน เป็นดีที่สุด.

[2] เป็นชื่อหนึ่งของหลักปฏิจจสมุปบาท แปลตามตัวอักษรว่า การประชุมปัจจัยของสิ่งเหล่านี้ หรือ ภาวะที่มีอันนี้ๆ เป็นปัจจัย; ในอภิธรรม นิยมเรียกว่า ปัจจยาการ แปลว่า อาการที่เป็นปัจจัย (mode of conditionally).

[3] ที่มาพึงดู คือ อภิ.สงฺ.อ. (บาลี) ๑๐๓,๑๓๔; ขุ.ป. อ. (บาลี) ๑๕๖,๒๔๖; วิสุทฺธิ. ฏีกา (บาลี) ๓/๖๑–๖๓; อภิ.สงฺ. อนุฏีกา (บาลี) ๒๐๑; ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๒๕; ๓/๘๙; องฺ.จตุกฺก.อ. (บาลี) ๒/๓๖๓; ในที่มาบางแห่ง นอกจากแสดงความหมายของคำอย่างที่ยกมาอ้างแล้ว ท่านได้แสดงความหมายตามรูปศัพท์ไว้ด้วย ผู้สนใจจึงพึงค้นดูได้เอง, อนึ่ง พึงทราบว่าคำอธิบายความหมายที่แสดงไว้ข้างบนนั้น เป็นการขยายความของผู้เขียนเองด้วย มิใช่คัดมาตรงๆ จากคัมภีร์ กุศล นิยมแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า wholesome; skilful; skilled; meritorious.

[4] ดู อภิ.สง. (บาลี) ๓๔/๒๔๐–๒๕๐/๙๔-๕; ชุดนี้จากโสภณเจตสิกส่วนหนึ่งในอภิธรรม.

[5] ดูบทที่ ๑๕ ความสุข.

(ตัวอย่าง การลงเชิงอรรถเพื่อขยายความหรืออธิบายความ)

....

....

....

....

...................................[๑]...

....

....

....[๒]...

....

....

....[๓]...................................

....

....[๔]...

....

....

....

.............[๕]

---

[๑]นี้เรียกตามพุทธพจน์ว่า “มชฺเฌน ธมฺมํ เทเสติ” แต่ สํ. อ. ๒/๔๖ อธิบายว่า ทรงดำรงในมัชฌิมาปฏิปทาแล้วแสดง (อย่างนี้); วิสุทธิ. ๓/๑๑๓ เรียกเป็น มัชฌิมาปฏิปทา; เห็นว่าเรียกตามบาลีเดิมอย่างข้างบน เป็นดีที่สุด.

[๒]เป็นชื่อหนึ่งของหลักปฏิจจสมุปบาท แปลตามตัวอักษรว่า การประชุมปัจจัยของสิ่งเหล่านี้ หรือ ภาวะที่มีอันนี้ๆ เป็นปัจจัย; ในอภิธรรม นิยมเรียกว่า ปัจจยาการ แปลว่า อาการที่เป็นปัจจัย (mode of conditionally).

[๓]ที่มาพึงดู คือ อภิ.สงฺ.อ. (บาลี) ๑๐๓,๑๓๔; ขุ.ป. อ. (บาลี) ๑๕๖,๒๔๖; วิสุทฺธิ. ฏีกา (บาลี) ๓/๖๑–๖๓; อภิ.สงฺ. อนุฏีกา (บาลี) ๒๐๑; ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๓๒๕; ๓/๘๙; องฺ.จตุกฺก.อ. (บาลี) ๒/๓๖๓; ในที่มาบางแห่ง นอกจากแสดงความหมายของคำอย่างที่ยกมาอ้างแล้ว ท่านได้แสดงความหมายตามรูปศัพท์ไว้ด้วย ผู้สนใจจึงพึงค้นดูได้เอง, อนึ่ง พึงทราบว่าคำอธิบายความหมายที่แสดงไว้ข้างบนนั้น เป็นการขยายความของผู้เขียนเองด้วย มิใช่คัดมาตรงๆ จากคัมภีร์ กุศล นิยมแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า wholesome; skilful; skilled; meritorious.

[๔]ดู อภิ.สง. (บาลี) ๓๔/๒๔๐–๒๕๐/๙๔-๕; ชุดนี้จากโสภณเจตสิกส่วนหนึ่งในอภิธรรม.

[๕]ดูบทที่ ๑๕ ความสุข.

บทที่ ๔

การลงรายการเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง (Reference) และบรรณานุกรม (Bibliography) เป็นส่วนที่ระบุรายละเอียดของแหล่งอ้างอิงที่นำมาใช้ประกอบในการเขียนรายงานการวิจัย หรือเขียนเอกสารทางวิชาการ ถ้าใช้คำว่า **เอกสารอ้างอิง** หมายถึง บัญชีหรือรายการเอกสารหลักฐาน ทั้งเป็นสิ่งตีพิมพ์และไม่ใช่สิ่งตีพิมพ์ เฉพาะที่ได้มีการระบุอ้างอิงไว้ในส่วนเนื้อหาของรายงาน ถ้าไม่มีการระบุอ้างอิงไว้ก็ไม่ต้องมีรายการเอกสารหลักฐานนั้น

ส่วน**บรรณานุกรม** ในความหมายทั่วไป หมายถึง บัญชีหรือรายการเอกสารหลักฐาน ทั้งเป็นสิ่งตีพิมพ์และไม่ใช่สิ่งตีพิมพ์เหมือนกัน แต่รวมทั้งที่ได้มีการระบุการอ้างอิงไว้ในส่วนเนื้อหา กับที่ไม่ได้ระบุการอ้างอิงไว้ แต่ได้ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าในลักษณะเพิ่มแนวความคิด ให้ข้อคิด ความรู้ ความเข้าใจเพิ่มเติม รวมทั้งให้รูปแบบและลีลาการเขียนหรือการดำเนินเรื่องด้วย[๑]

๔.๑ บรรณานุกรม (Bibliography)

หมายถึง บัญชีรายชื่อหนังสือที่ใช้ประกอบการค้นคว้า หรือบัญชีรายชื่อหนังสือในหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ยุคใดยุคหนึ่ง หรือของผู้เขียนคนใดคนหนึ่ง มักจะมีรายละเอียดหรือบทวิจารณ์สั้นๆ ประกอบ[๒]

๔.๑.๑ การพิมพ์บรรณานุกรม

พิมพ์คำว่า **บรรณานุกรม** ไว้ตรงกลางบรรทัดบนสุดของหน้าแรกของบรรณานุกรม โดยพิมพ์ห่างจากขอบบน ๑.๕ นิ้ว ต่อจากนั้นให้เว้น ๑ บรรทัดแล้วพิมพ์โดยแยกตามประเภทของเอกสารดังต่อไปนี้

๔.๑.๑.๑ พระไตรปิฎก

๔.๑.๑.๒ หนังสือทั่วไป

๔.๑.๑.๓ หนังสือแปล

๔.๑.๑.๔ บทความต่างๆ (บทความในวารสาร, หนังสือพิมพ์, สารานุกรม, หนังสือรวบรวมบทความ และบทวิจารณ์หนังสือ)

๔.๑.๑.๕ เอกสารอื่นๆ (รายงานการวิจัย, รายงานการประชุมทางวิชาการ, จุลสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์)

---

[๑]บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, **คู่มือการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์**, (กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๖) หน้า ๒๔๕.

[๒]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖) หน้า ๖๐๔.

๔.๑.๑.๖ สัมภาษณ์

๔.๑.๑.๗ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ให้พิมพ์บรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิงในแต่ละประเภท โดยแยกตามประเภทดังกล่าวข้างต้น และให้จัดเรียงบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิงในแต่ละประเภท ตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่งหรือชื่อเรื่อง (กรณีที่ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

ในกรณีที่มีเอกสารอ้างอิงจำนวนไม่มาก จะใช้วิธีเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่งหรือชื่อเรื่อง โดยไม่แยกประเภทเอกสารก็ได้

ถ้ามีบรรณานุกรมภาษาต่างประเทศด้วย ให้พิมพ์แยกต่างหากจากภาษาไทย โดยถือหลักเช่นเดียวกันกับบรรณานุกรมภาษาไทย คือแยกประเภทและเรียงลำดับอักษรชื่อของผู้แต่ง ในกรณีที่มีจำนวนไม่มากจะไม่แยกประเภทก็ได้

การพิมพ์บรรณานุกรมให้เริ่มพิมพ์แต่ละรายการ โดยพิมพ์ชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ถ้ารายการใดไม่จบลงใน ๑ บรรทัด ให้พิมพ์ในบรรทัดต่อมาโดยย่อหน้า ๘ ช่วงตัวอักษร เริ่มพิมพ์อักษรตัวที่ ๙ จนกว่าจะจบรายการนั้นๆ

รูปแบบสำหรับบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง

การลงบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง ให้ทำตามรูปแบบซึ่งกำหนดไว้ตามประเภทของเอกสารดังนี้

๔.๑.๑.๑ พระไตรปิฎก

รูปแบบ

ผู้แต่ง. **ชื่อเรื่อง**. ชื่อชุดหนังสือและลำดับที่ (ถ้ามี). ครั้งที่พิมพ์ (ถ้าพิมพ์มากกว่า ๑ ครั้ง). จำนวนเล่ม
(ถ้ามีหลายเล่มจบ). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับสฺยามรฏฺ□เตปิฏกํ ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

๔.๑.๑.๒ หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

ผู้แต่ง. **ชื่อเรื่อง**. ชื่อชุดหนังสือและลำดับที่ (ถ้ามี). ครั้งที่พิมพ์ (ถ้าพิมพ์มากกว่า ๑ ครั้ง). จำนวนเล่ม
(ถ้ามีหลายเล่มจบ). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างภาษาไทย

พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ตัวอย่างภาษาอังกฤษ

Phra Thepsophon (Prayoon Mererk). **Buddhism in Contemporary Thailand**.
Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 2004.

Venerable Dr. W. Rahula. **What the Buddha Taught (Fifth published in Thailand)**.
Bangkok: Haw Trai Publishing, 2006.

Sarapadnuke, Chamlong. **A Rapid Method of Learning Pali Part II**. Bangkok:
Mahachulalongkornrajavidyalaya Buddhist University Press, 2004.

หมายเหตุ:

บรรณานุกรมใน**หนังสือภาษาไทย ให้เรียง ชื่อ ตามด้วยนามสกุล** หรือ **ฐานันดรศักดิ์ สมณศักดิ์ ของผู้แต่ง** (ถ้ามี) **ส่วนในหนังสือภาษาอังกฤษ ให้เรียง นามสกุล ขึ้นก่อน แล้วตามด้วยชื่อของผู้แต่ง** ดูตัวอย่างข้างบน

๔.๑.๑.๓ หนังสือแปล

รูปแบบ

ผู้แต่ง. **ชื่อเรื่อง**. แปลโดย ผู้แปล. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

พระปิยทัสสีเถระ. **พระพุทธศาสนา-อมตเทศนา**. แปลโดย ชินวุธ สุนทรสีมะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๒.

Gjellerup, Kant. **The Pilgrim Kamanita**. Tr. by John Logie. Bangkok: Craftsman Press,
1999.

๔.๑.๑.๔ บทความต่างๆ (บทความในวารสาร, หนังสือพิมพ์, สารานุกรม, หนังสือรวบรวมบทความ และบทวิจารณ์หนังสือ)

บทความในวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”, **ชื่อวารสาร**. ปีที่ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่าง

พระสิรินันทเมธี. “พระพุทธรัตนะประดับใจ”, **สายตรงศาสนา**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๘ (พฤษภาคม ๒๕๕๒): ๑๑-๑๒.

Jayatileke, K.N. “The Buddhist Theory of Causality”, **The Maha Bodhi**. vol.77. No.1:10-15.

บทความในหนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”, **ชื่อหนังสือพิมพ์**. (วัน เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่าง

พระศรีปริยัติโมลี, (สมชัย กุสลจิตฺโต). “บทพิสูจน์ความจริงใจของรัฐต่อพระพุทธศาสนา : กรณีการยุบรวมสำนักงานพุทธฯ กับกรมการศาสนา”, **มติชน.** (๑๐ กันยายน ๒๕๔๗): ๗.

Noimarerng, Sommart. “Buddhist to Protest Changes in Curriculum”, **The Nation**. (2 September, 1990): 2.

บทความในสารานุกรม

รูปแบบ

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”, **ชื่อสารานุกรม**. เล่มที่ (ปีที่พิมพ์): หน้า.

ตัวอย่าง

เกษม บุญศรี. “พุทธวงศ์”. **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. เล่มที่ ๒๑. (๒๕๒๙-๓๐): ๑๓๓๙๕-๑๓๓๙๒๓.

Landesman, Charles. “Consciousness”. **The Encyclopedia of Philosophy.** vol.2. (1967): 191-195.

บทความจากหนังสือรวบรวมบทความ

รูปแบบ

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”, ใน **ชื่อเรื่อง**. หน้า. ชื่อบรรณาธิการหรือผู้รวบรวม. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

จำนงค์ ทองประเสริฐ. “ปรัชญาจีน”, ใน **มหาจุฬา ฯ วิชาการ: ปรัชญาบุรพทิศ**. หน้า. ๓๙. รวบรวมและจัดพิมพ์โดย ทรงวิทย์ แก้วศรี. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

บทวิจารณ์หนังสือ

รูปแบบ

ผู้เขียนบทวิจารณ์. “วิจารณ์เรื่อง”, ชื่อหนังสือที่วิจารณ์. โดยผู้แต่งหนังสือที่วิจารณ์. **ชื่อวารสาร.** ปีที่พิมพ์ (เดือน ปี): หน้า.

ตัวอย่าง

พระมหาอินศร จินฺตาปญฺโ□. "วิเคราะห์พระเทพเวที: กรณีสันติอโศก", โดย ว. ชัยภัค. ใน **พุทธจักร** ปีที่ ๔๔ เล่มที่ ๔, (เมษายน ๒๕๓๓): ๒๔-๒๖.

๔.๑.๑.๕ เอกสารอื่นๆ (รายงานการวิจัย, วิทยานิพนธ์, รายงานการประชุมทางวิชาการ, จุลสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์)

รายงานการวิจัย

รูปแบบ

ผู้วิจัย และคณะ. "**ชื่อหัวข้อรายงานการวิจัย**" ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัยหรือส่วนงานอื่นๆ, ปีที่พิมพ์.

สิน งามประโคน. "**ประสิทธิภาพการสอนของครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**". สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

รายงานการประชุมทางวิชาการ

รายงานการประชุมทางวิชาการที่พิมพ์เผยแพร่ในลักษณะบทความ หรือบทหนึ่งในหนังสือรวมบทความ ให้ลงรายละเอียดในลักษณะเดียวกับรายการอ้างอิงของบทความในหนังสือ โดย ชื่อของการประชุมที่เป็นภาษาตะวันตก เช่น ภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของแต่ละคำให้เขียนตัวใหญ่ทุกตัว ยกเว้นคำบุพบท (preposition) คำสันธาน (conjunction) และคำนำหน้านาม (article) ไม่ต้องพิมพ์ด้วยอักษรตัวใหญ่ เว้นแต่คำดังกล่าวจะเป็นคำแรกของการประชุม

รูปแบบ

ผู้เขียน. "ชื่อบทความ". **ชื่อรายงานการประชุม**. หน้า. (วัน เดือน ปี). สถานที่พิมพ์, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

วิทย์ วิศทเวทย์. "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักปรัชญา". **ในรายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน**. หน้า ๑๐๓-๑๑๒. (๒๘–๒๙ เมษายน ๒๕๒๒). โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, ๒๕๒๒.

Thompson, D. G., and Zaerr, J. B. "Induction of adventitious buds on cultured shoot tips of Douglas fer". **Pseudotuga menziesil (Mirb.) Franco**. pp. 167-174. (Aug. 31 to Sept. 4, 1981). France: AFOCEL, 1982.

จุลสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

ให้ใช้รูปแบบเดียวกันกับหนังสือ ยกเว้นชื่อเรื่องให้ใส่ไว้ในเครื่องหมายอัญประกาศ และต้องวงเล็บคำว่า อัดสำเนา หรือ Mimeographed, พิมพ์ดีด หรือ Typewritten. แล้วแต่กรณีไว้ท้ายรายการ

ตัวอย่าง

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. "กิเลส แมนเนจเม้นท์". กรุงเทพมหานคร: เอกสารสัมมนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒, (อัดสำเนา).

Somparn Promta. "Wisdom, Loving-Kindness, and Politics: A Buddhist View on Current Political Situation in Thailand.". Paper Presented at The International Buddhist Conference on the United Nations Day of Vesak Celebrations, May 4-6, 2009, (Mimeographed)

๔.๑.๑.๖ สัมภาษณ์

รูปแบบ

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์. ตำแหน่ง (ถ้ามี). สัมภาษณ์, วันที่ เดือน ปี.

ตัวอย่าง

พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์, ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒.

Phra Dharmakosajarn (Prayoon Mererk), Rector Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Interview, 9 July 2009.

๔.๑.๑.๗ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑) แฟ้มข้อมูลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Computer Program/Software and Machine Readable Data File)

รูปแบบ

ชื่อผู้รับผิดชอบหลัก. ชื่อแฟ้มข้อมูล หรือ ชื่อโปรแกรม. สถานที่ผลิต: ชื่อผู้ผลิตหรือผู้เผยแพร่. ปีที่จัดทำ.

ตัวอย่าง

Miller, M.E. The Interactive Tester (version 4.0) [Computer Software]. Westminster, CA: Psytek Services, 1993.

Miller,W.; Miller, A.; and Kline, G. The CPS 1974 American National Election Study [Machine Readable Data File]. Ann Arbor: University of Michigan, Center for Political Studies (Producer), Ann Arbor: Inter-University Consortium for Political and Social Research (Distributor), 1975.

๒) สารนิเทศจาก CD-ROM

- สาระสังเขปหนังสือ

รูปแบบ

ผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ชื่อชุดหนังสือและลำดับที่. ครั้งที่พิมพ์. จำนวนเล่ม. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์. [ซีดี-รอม]. สาระสังเขปจากหรือเนื้อหาเต็มจาก: แฟ้มข้อมูลหรือฐานข้อมูล: รายการที่:

ตัวอย่าง

Realizing the Potential of Information Resources: Information, Technology, and Service. Boulder, CO: CAUSE, 1996. [CD-ROM], Abstract from: Silver Platter File: ERIC Item: ED392340

- สาระสังเขปบทความวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียน. "ชื่อบทความ." ชื่อวารสาร เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หน้า. [ซีดี-รอม]. สาระสังเขปจากหรือเนื้อหาเต็มจาก: แฟ้มข้อมูลหรือฐานข้อมูล: รายการที่:

ตัวอย่าง

"Guides, Clearinghouses, and Value-Added Repackaging: Some Thoughts on How Librarians Can Improve the Internet." Reference Services Review 22, 4 (1994): 11-16. [CD-ROM]. Abstract from: Silver Platter File: ERIC Item: E493349

ไม่มีผู้แต่ง ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อเรื่อง ไม่มีเดือน แต่ทราบฉบับที่ ให้ลงฉบับที่แทน

๓) สารนิเทศจากจดหมายข่าวอิเล็กทรอนิกส์ (Mailing List/Listserv)

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, "ชื่อเรื่อง" หรือ "ชื่อข้อความ,"ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว,<ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>,[directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร (ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Richard Lobban, <Rlobban@grog.ric.edu>, "REPLY: African Muslim Slaves in America," in H-AFRICA, <h-afreca@msu.edu>, 4 August 1995, archived at <http://www.h-net.msu.edu/~africa/archives/august95>.

Gretchen Walsh, "REPLY: Using African newspapers in teaching, " in H-AFRICA, <h-afreca@msu.edu>, 18 October 1995.

๔) สารนิเทศจากเวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web)

รูปแบบ

ผู้แต่ง, <ที่อยู่อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail address) ของผู้แต่ง (ถ้ามีและถ้าเหมาะสม)>, "ชื่อเรื่อง" หรือ "ชื่อข้อความ," ใน ชื่อกลุ่มจดหมายข่าว, <ที่อยู่ในอินเทอร์เน็ตของกลุ่ม>, [directory ย่อย ถ้ามี], วัน เดือน ปี (ถ้าปรากฏ). จัดเก็บถาวรที่ <ที่อยู่อินเทอร์เน็ตและรูปแบบของแหล่งจัดเก็บถาวร(ถ้ามี)>.

ตัวอย่าง

Peter Limb, "Relationships between Labour & African Nationalist/Liberation Movements in Southern Africa,"<http://www.neal.ctstateu.edu/history/world_history/archives/limb-html>, May 1992.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย:

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

___________. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

___________. **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาอฏฺ□กถา. กรุงเทพมหานคร:, โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๒-
๒๕๓๔.

___________. **ฎีกาภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๙-๒๕๔๕.

___________. **ปกรณวิเสสภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๙-๒๕๔๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับสฺยามรฏฺ□เตปิฏกํ ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

___________. **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับสฺยามรฏฺ□กถา ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

___________. **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. **พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.

ธนากรณ์ ศรีนพคุณ. **การใช้คอมพิวเตอร์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย. **คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

นงนภัส คู่วรัญญู เที่ยงกมล. **ปราชญ์ตัวจริง นักวิทยาศาสตร์แค่รู้ สัพพัญญูคือพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปราชญ์, ๒๕๕๒.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. **คู่มือการวิจัย : การเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๙.

___________. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๙.

___________. **สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๙.

___________. **เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๙.

ประเวศ วะสี, และคณะ. **พระพุทธศาสนากับจิตวิญญาณสังคมไทย ประเด็นวิจัยศาสนาและวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระ ดร.ดับบลิว ราหุล. **พระพุทธเจ้าสอนอะไร**. แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร, และคณะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระเทพเวที, (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระเทพโสภณ, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ "คำวัด"** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๑.

พระธรรมโมลี, (สมศักดิ์ อุปสโม). **งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์ พระคาถาธรรมบท เล่มที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ พิมพ์ครั้งที่ ๑๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

___________. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

___________. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระราชปริยัติ (สฤษดิ์ สิริธโร). **กระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาตามหลักอธิกรณสมถะ**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช. **คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ. ๒๕๕๑.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. **มองลึก นึกไกล ใจกว้าง**. กรุงเทพมหานคร: ปราชญ์เปรียวสำนักพิมพ์, ๒๕๕๒.

พระราชญาณวิสิฐ, (เสริมชัย ชยมงฺคโล). พระพุทธศาสนา : **ศาสนาประจำชาติไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พิสณุ ฟองศรี. **108 ข้อบกพร่อง : แนวทางปรับปรุงการเขียนรายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย. **คู่มือการทำวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย, วิทยาเขตอุบลราชธานี. **คู่มือปฏิบัติงาน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. อุบลราชธานี: พิมพ์ที่ หจก.อุบลกิจออฟเซท, ๒๕๕๒.

ยืน ภู่วรวรรณ. **พจนานุกรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เอ็ม เอ เอช พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

ศรีปทุม, มหาวิทยาลัย. **คู่มือวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท, ๒๕๕๐.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัทเฟื่องฟ้า พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

สุภางค์ จันทวานิช. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวจนะในธรรมบท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ช่อมะไฟ, ๒๕๓๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๔๓.

๑.๒.๒ บทความ

รังษี สุทนต์. “**พระสงฆ์ไม่ดูแลรักษาที่ดินของวัดต้องอาบัติ**”, พุทธจักร. ปีที่ ๔๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๔๘): ๔๕–๕๒.

สมเด็จพระญาณสังวร, (เจริญ สุวฑฺฒโน). **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

สมาธิ, ม.ป.ป.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **การเสด็จพระราชดำเนินของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามเส้นทางสู่ที่ราบสูง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิสซิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

สมเด็จพระพุฒาจารย์, (เกี่ยว อุปเสโน). **สุขทุกข์อยู่ที่ใจ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สมเด็จพระพุฒาจารย์, (อาจ อาสภมหาเถร). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

๑.๒.๓ รายงานการวิจัย

การศาสนา, กรม. **รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ**. รายงานการวิจัย กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑.

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ) และคณะ. **การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังการบริหาร**. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

๑.๒.๔ เอกสารอัดสำเนา

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน, กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล. “**แบบฟอร์มเกี่ยวกับการวิเคราะห์ตรวจสอบแผนงานวิจัยหรือชุดโครงการวิจัยและโครงการวิจัยของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เสนอของบประมาณประจำปี ๒๕๕๒ ตามมติคณะรัฐมนตรี**”. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน่วยมาตรฐานวิทยานิพนธ์และเผยแพร่ งานมาตรฐานการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย. **คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

๑.๒.๕ สัมภาษณ์

พระเทพกิตติเวที (สมบูรณ์ สมฺปุณฺโณ). ประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา. สัมภาษณ์, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ:

๒.๑ PRIMARY SOURCES:

C.E.F. Rhys Davids. **Compendium of Philosophy**. tr. by Narada Mahathera. London: PTS., 1910.

Mahachulalongkornrajavidyalaya. **Thai Tipitakas**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press, B.E. 2539.

Mahamakutrajavidyalaya. **Pali Tipitakas**. Bangkok: Mahamakutrajavidyalaya Press, B.E. 2525.

Narada Mahathera. **A Manual of Abhidhamma**. Kandy: BPS., 1975.

T.W. Rhys Davids, J.E. Carpenter and W. Stede**. Digha-Nikaya Atthakatha: Sumangalavilasini**. 3 Vols. London: PTS., 1886-1932.

T.W. Rhys Davids. **Abhidhammatthasangaha**. tr. by S.Z. Aung and C.E.F. Rhys Davids, London: PTS., 1884.

๒.๒ SECONDARY SOURCES:

๒.๒.๑ Books

Collins, S. **Selfless Persons: Imagery and Thought in Theravada Buddhism.** London: Cambridge University Press, 1981.

DAVID HOLMES. **BUDDHIST PERCEPTION AND PARADOX.** Krung Thep : Chulalongkorn University Press , 2006.

Phra Dhammapitaka, (P..A. Payutto). **Freedom Individual and Social**. Bangkok: Pimsuay Co., Lte., 2003.

Phra Barhmagunabhorn, (P. A. Payutto). **The Pali Canon : What a Buddhist must know.** Bangkok: S.R. Printing Mass Product Co., Lte., 2004.

KEETA DESTEFANO LEWIS. **Manual of School Health: A Handbook for School Nurses, Educators, and Health Professionals Third Edition.** California, Amazon Publisher, 2008.

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University. **Buddhist Approach to Political Conflict and Peace Development**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 2009.

Onkom, Suchitra. **Creating Sustainable World Peace**. Bangkok: Sahadhammika Co., Lte., 2003.

KAZUKI IWANAGA. **WOMEN AND POLITICS IN THAILAND: CONTINUITY AND CHANCE.** Copenhagen: NIAS Press, 2008.

VAN VOORST, R.E. **ANTHOLOGY OF WORLD SCRIPTURES: WESTERN RELIGIONS.** New York: Wadsworth Publishing, 2008.

๒.๒.๒ Articles

Bhattacharya, Kalidas. "The Concept of Self in Buddhism", **The Philosophical Quarterly**. (India) vol. 34, No.2 (1961): 18-29.

Jayatileke, K.N. "The Buddhist Theory of Causality", **The Maha Bodhi**. Vol. 77. No.1 (1969): 20-25.

Tulkun, L.T.D. "Atman: The Basis of Debate between the Buddhists and the Hindus", **Bodhi Rashmi**. (n.d.): 65-69.

๒.๒.๓ Report of the Research

Peter Masefield. **A critical edition, and translation, of the Pali text known as the Sotabbamālinī.** Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University 2008.

Veerachart Nimanong. **The Educational Inequality of Buddhist Monks and Novices in Thailand**. Graduate School of Philosophy and Religious Studies, Assumption University. 2003.

๒.๒.๔ Mimeograph

Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto). "Buddhism and World Peace". Paper Presented at The International Buddhist Conference on the United Nations Day of Vesak Celebrations, May 4-6, 2009, (Mimeographed).

๒.๒.๕ Interviews

Phra Thepkittiveti. Chairman of the Council of Thai Bhikkhus in U.S.A. Interview, 20 February 2009.

Phrakhrupalad Suvathanavachirakhun (Sawai Chotiko). Director of Buddhist Research Institute. Interview, 9 March 2009.

Phra Rajasithimuni (Boonchit Yanasangwaro). Teacher of Insight Meditation, IBMC. Interview, 17 January 2009.

๒.๒.๖ Electronics

Gretchen Walsh, "REPLY: Using African newspapers in teaching," in H-AFRICA, <h-afreca@msu.edu>, 18 October 2006.

"Guides, Clearinghouses, and Value-Added Repackaging: Some Thoughts on How Librarians Can Improve the Internet." Reference Services Review 22, 4 (2007): 11-16. [CD-ROM]. Abstract from: Silver Platter File: ERIC Item: E493349

Miller, M.E. The Interactive Tester (version 4.0) [Computer Software]. Westminster, CA: Psytek Services, 2005.

Miller, W.; Miller, A.; and Kline, G. The CPS 1974 American National Election Study [Machine Readable Data File]. Ann Arbor: University of Michigan, Center for Political Studies (Producer), Ann Arbor: Inter-University Consortium for Political and Social Research (Distributor), 2006.

Realizing the Potential of Information Resources: Information, Technology, and Service. Boulder, CO: CAUSE, 1996. [CD-ROM], Abstract from: SilverPlatter File: ERIC Item: ED392340

Richard Lobban, <Rlobban@grog.ric.edu>, "REPLY: African Muslim Slaves in America," in H-AFRICA, <h-afreca@msu.edu>, 4 August 2005, archived at <http://www.h-net.msu.edu/~africa/archives/august95>.

ภาคผนวก

ผนวก ก

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

๑. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

งานวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก - อรรถกถา - ฎีกา - ปกรณวิเสส ผู้วิจัยสามารถใช้พระไตรปิฎก ฉบับใดเป็นเอกสารอ้างอิงก็ได้ แต่มีเงื่อนไขว่าให้ใช้ฉบับนั้นอ้างอิงตลอด และต้องระบุเอาไว้ให้ชัดเจนว่า ใช้ฉบับสยามรัฐหรือฉบับมหาจุฬาฯ โดยบอกรายละเอียดไว้ในคำชี้แจงการใช้อักษรย่อในงานวิจัย เช่น อักษรย่อในงานวิจัยฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก - อรรถกถา - ฎีกา ภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์ธมฺมปทฏฺ□กถา และอรรถกถาภาษาไทย ใช้ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกทุกฉบับที่ใช้อ้างอิง ให้ใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์เป็นระบบเดียวกันหมด ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์กำหนด การอ้างอิงให้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น **ที.สี.** (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗**, ที.สี.** (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘**.** หมายถึง ทีฆนิกาย สีลกฺขนฺธวคฺคปาลิ ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐ และทีฆนิกาย สีลักขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

การอธิบายบอกอักษรย่อในรายงานการวิจัย ให้ทำเฉพาะที่อ้างอิงในรายงานการวิจัยเท่านั้น ไม่ต้องบอกอักษรย่อคัมภีร์ (พระไตรปิฎก - อรรถกถา - ฎีกา) ทั้งหมด

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (บาลี)	=	วินยปิฏก	มหาวิภงฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ภิกฺขุนี. (บาลี)	=	วินยปิฏก	ภิกฺขุนีวิภงฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.ภิกฺขุนี. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุนีวิภังค์ (ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	=	วินยปิฏก	มหาวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค (ภาษาไทย)
วิ.จู. (บาลี)	=	วินยปิฏก	จูฬวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.จู. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จูฬวรรค (ภาษาไทย)
วิ.ป. (บาลี)	=	วินยปิฏก	ปริวารวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
วิ.ป. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย สีลกฺขนฺธวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย มหาวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.มู. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสกปาลิ (ภาษาบาลี)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก มชฺฌิมนิกาย มชฺฌิมปณฺณาสกปาลิ (ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.อุ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก มชฺฌิมนิกาย อุปริปณฺณาสกปาลิ (ภาษาบาลี)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
สํ.ส. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย สคาถวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)
สํ.นิ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย นิทานวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.นิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค (ภาษาไทย)
สํ.ข. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย ขนฺธวารวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.ข. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค (ภาษาไทย)
สํ.สฬา. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย สฬายตนวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.สฬา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค (ภาษาไทย)
สํ.ม. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก สํยุตฺตนิกาย มหาวารวคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
สํ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค (ภาษาไทย)
องฺ.เอกก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย เอกกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ทุก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ทุกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ติก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ติกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)

องฺ.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.จตุกฺก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.จตุกฺก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ปญฺจก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.ปญฺจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ฉกฺก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ฉกฺกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.ฉกฺก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.สตฺตก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.สตฺตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.อฏฺ□ก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย อฏฺ□กนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.อฏฺ□ก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.นวก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย นวกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.นวก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.ทสก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ทสกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.เอกาทสก. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก เอกาทสกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
องฺ.เอกาทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก เอกาทสกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปา□ปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปทปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย อุทานปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย อิติวุตฺตกปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย สุตฺตนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย วิมานวตฺถุปาลิ (ภาษาบาลี)

ขุ.วิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ (ภาษาไทย)
ขุ.เปต. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย เปตวตฺถุปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.เปต. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ (ภาษาไทย)
ขุ.เถร. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย เถรคาถาปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.เถร. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา (ภาษาไทย)
ขุ.เถรี. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย เถรีคาถาปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.เถรี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา (ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย ชาตกปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ม. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย มหานิทฺเทสปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส (ภาษาไทย)
ขุ.จู. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย จูฬนิทฺเทสปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.จู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จูฬนิทเทส (ภาษาไทย)
ขุ.ป. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย ปฏิสมฺภิทามคฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ภาษาไทย)
ขุ.อป. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย อปทานปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.อป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน (ภาษาไทย)
ขุ.พุทฺธ. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย พุทฺธวํสปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.พุทฺธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (ภาษาไทย)
ขุ.จริยา. (บาลี)	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย จริยาปิฏกปาลิ (ภาษาบาลี)
ขุ.จริยา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สงฺ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ธมฺมสงฺคณีปาลิ (ภาษาบาลี)
อภิ.สงฺ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก วิภงฺคปาลิ (ภาษาบาลี)
อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)
อภิ.ธา. (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ธาตุกถาปาลิ (ภาษาบาลี)
อภิ.ธา. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธาตุกถา (ภาษาไทย)

อภิ.ปุ. (บาลี) = อภิธมฺมปิฏก ปุคฺคลปญฺ□ตฺติปาลิ (ภาษาบาลี)

อภิ.ปุ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ (ภาษาไทย)

อภิ.ก. (บาลี) = อภิธมฺมปิฏก กถาวตฺถุปาลิ (ภาษาบาลี)

อภิ.ก. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ (ภาษาไทย)

อภิ.ย. (บาลี) = อภิธมฺมปิฏก ยมกปาลิ (ภาษาบาลี)

อภิ.ย. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ยมก (ภาษาไทย)

อภิ.ป. (บาลี) = อภิธมฺมปิฏก ปฏฺ□านปาลิ (ภาษาบาลี)

อภิ.ป. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ปัฏฐาน (ภาษาไทย)

ปกรณวิเสส

เนตฺติ. (บาลี) = เนตฺติปกรณ (ภาษาบาลี)

เนตฺติ. (ไทย) = เนตติปกรณ์ (ภาษาไทย)

เปฏโก. (บาลี) = เปฏโกปเทส (ภาษาบาลี)

มิลินฺท. (บาลี) = มิลินฺทปญฺหปกรณ (ภาษาบาลี)

มิลินฺท. (ไทย) = มิลินทปัญหปกรณ์ (ภาษาไทย)

วิสุทฺธิ. (บาลี) = วิสุทฺธิมคฺคปกรณ (ภาษาบาลี)

วิสุทฺธิ. (ไทย) = วิสุทธิมรรคปกรณ์ (ภาษาไทย)

๒. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

ผู้วิจัยสามารถใช้คัมภีร์อรรถกถาฉบับใดก็ได้เป็นเอกสารอ้างอิง แต่มีเงื่อนไขว่าให้ระบุเอาไว้ให้ชัดเจนว่าใช้ฉบับสยามรัฐหรือฉบับมหาจุฬาฯ โดยบอกรายละเอียดไว้ในคำชี้แจงการใช้อักษรย่อ ระบบอ้างอิงอรรถกถาให้ใช้อักษรย่อเหมือนกันหมด ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์กำหนด และระบบอ้างอิง ให้ระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี) / หน้า เช่น **ที.สี.อ.** (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐. หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี สีลกฺขนฺธวคฺคอฏฺ□กถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับมหาจุฬาอฏฺ□กถา การอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทยผู้วิจัยอาจกำหนดอักษรย่อเองตามสะดวกโดยอนุวัตรตามตัวเลขประจำเล่มอรรถกถา
ภาษาไทย ซึ่งปัจจุบันมีเฉพาะฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เช่น **ขุ.ธ.อ.** (ไทย) ๑/๒/๒/๘๙. หมายถึงพระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ธัมมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๒ หน้า ๘๙ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.อ. (บาลี)	=	สมนฺตปาสาทิกา วินยปิฏกอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
วิ.อ. (ไทย)	=	สมันตปาสาทิกา วินัยปิฎกอรรถกถา (ภาษาไทย)
กงฺขา.อ. (บาลี)	=	กงฺขาวิตรณีอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
วิ.สงฺคห. (บาลี)	=	วินยสงฺคหอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
วิ.นิจฺฉย. (บาลี)	=	วินยวินิจฺฉย (ภาษาบาลี)
อุตฺตรวิ. (บาลี)	=	อุตฺตรวินิจฺฉย (ภาษาบาลี)
ขุทฺทสิกฺขา (บาลี)	=	ขุทฺทสิกฺขา (ภาษาบาลี)
มูลสิกฺขา (บาลี)	=	มูลสิกฺขา (ภาษาบาลี)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี สีลกฺขนฺธวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ที.สี.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีลขันธวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ที.ม.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี มหาวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ที.ม.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ที.ปา.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี ปาฏิกวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ที.ปา.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี ปาฏิกวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.มู.อ. (บาลี)	=	มชฺฌิมนิกาย ปปญฺจสูทนี มูลปณฺณาสกอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ม.มู.อ. (ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย ปปัญจสูทนี มูลปัณณาสก์อรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.อุ.อ. (บาลี)	=	มชฺฌิมนิกาย ปปญฺจสูทนี อุปริปณฺณาสกอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ม.อุ.อ. (ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย ปปัญจสูทนี อุปริปัณณาสก์อรรถกถา (ภาษาไทย)
สํ.ส.อ. (บาลี)	=	สํยุตฺตนิกาย สารตฺถปฺปกาสินี สคาถวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
สํ.ส.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี สคาถวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
สํ.นิ.อ. (บาลี)	=	สํยุตฺตนิกาย สารตฺถปฺปกาสินี นิทานวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
สํ.นิ.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี นิทานวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
สํ.ข.อ. (บาลี)	=	สํยุตฺตนิกาย สารตฺถปฺปกาสินี ขนฺธวารวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
สํ.ข.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี ขันธวารวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
สํ.สฬา.อ. (บาลี)	=	สํยุตฺตนิกาย สารตฺถปฺปกาสินี สฬายตนวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
สํ.สฬา.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี สฬายตนวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)

สํ.ม.อ. (บาลี) = สํยุตฺตนิกาย สารตฺถปฺปกาสินี มหาวคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

สํ.ม.อ. (ไทย) = สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.เอกก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี เอกกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.เอกก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี เอกกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.ทุก. อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี ทุกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.ทุก. อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี ทุกกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.ติก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี ติกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.ติก. อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี ติกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.จตุกฺก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี จตุกฺกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.จตุกฺก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี จตุกกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.ปญฺจก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี ปญฺจกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี ปัญจกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.ฉกฺก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี ฉกฺกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.ฉกฺก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี ฉักกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.สตฺตก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี สตฺตกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.สตฺตก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี สัตตกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.อฏฺ□ก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี อฏฺ□กนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.อฏฺ□ก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี อัฏฐกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.นวก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี นวกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.นวก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี นวกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.ทสก.อ. (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี ทสกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.ทสก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี ทสกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

องฺ.เอกาทสก.อ.(บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี เอกาทสกนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

องฺ.เอกาทสก.อ.(ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรถปูรณี เอกาทสกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

ขุ.ขุ.อ. (บาลี) = ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถโชติกา ขุทฺทกปา□อฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

ขุ.ขุ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา ขุททกปาฐอรรถกถา (ภาษาไทย)

ขุ.ธ.อ. (บาลี) = ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปทอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

ขุ.ธ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)

ขุ.อุ.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี อุทานอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.อุ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อุทานอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี อิติวุตฺตกอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.อิติ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อิติวุตตกอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.สุ.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถโชติกา สุตฺตนิปาตอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.สุ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.วิ.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี วิมานวตฺถุอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.วิ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี วิมานวัตถุอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.เถร.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี เถรคาถาอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.เถร.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี เถรคาถาอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.เถรี.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี เถรีคาถาอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.เถรี.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี เถรีคาถาอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ชาตกอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ชาดกอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ม.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปฺปชฺโชติกา มหานิทฺเทสอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ม.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย สัทธรรมปัชโชติกา มหานิทเทสอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.จู.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปฺปชฺโชติกา จูฬนิทฺเทสอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.จู.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย สัทธรรมปัชโชติกา จูฬนิทเทสอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ป.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปฺปกาสินี ปฏิสมฺภิทามคฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.ป.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย สัทธรรมปกาสินี ปฏิสัมภิทามรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.อป.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย วิสุทฺธชนวิลาสินี อปทานอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.อป.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย วิสุทธชนวิลาสินี อปทานอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.พุทฺธ.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย มธุรตฺถวิลาสินี พุทฺธวํสอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.พุทฺธ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย มธุรัตถวิลาสินี พุทธวังสอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.จริยา.อ. (บาลี)	=	ขุทฺทกนิกาย ปรมตฺถทีปนี จริยาปิฏกอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)
ขุ.จริยา.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี จริยาปิฎกอรรถกถา (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สงฺ.อ. (บาลี) = อฏฺ□สาลินี อภิธมฺมปิฏก ธมฺมสงฺคณีอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

อภิ.สงฺ.อ. (ไทย) = อัฏ□สาลินี อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณีอรรถกถา (ภาษาไทย)

อภิ.วิ.อ. (บาลี) = สมฺโมหวิโนทนี อภิธมฺมปิฏก วิภงฺคอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

อภิ.วิ.อ. (ไทย) = สัมโมหวิโนทนี อภิธรรมปิฎก วิภังค์อรรถกถา (ภาษาไทย)

อภิ.ปญฺจ.อ. (บาลี) = อภิธมฺมปิฏก ปญฺจปกรณอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

อภิ.ปญฺจ.อ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก ปัญจปกรณ์อรรถกถา (ภาษาไทย)

อรรถกถาปกรณวิเสส

เนตฺติ.อ. (บาลี) = เนตฺติอฏฺ□กถา (ภาษาบาลี)

สงฺคห. (บาลี) = อภิธมฺมตฺถสงฺคห (ภาษาบาลี)

สงฺคห. (ไทย) = อภิธัมมัตถสังคหะ (ภาษาไทย)

อภิ.วตาร. (บาลี) = อภิธมฺมาวตาร (ภาษาบาลี)

๓. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์ฎีกา

การอ้างอิงคัมภีร์ฎีกาให้ใช้ระบบอักษรย่อ ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์กำหนดไว้ การอ้างอิงคัมภีร์ชั้นฎีกา ให้ระบุชื่อคัมภีร์ตามด้วยเล่ม (ถ้ามี) ข้อ/หน้า เช่น **ที.สี.ฏีกา** (บาลี) ๑/๒๗๖/๓๗๓ หมายถึง ทีฆนิกาย สีลนฺตฺถปฺปกาสินี สีลกฺขนฺธวคฺคฏีกา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๓๗๓ ฉบับมหาจุฬาฎีกา สำหรับคัมภีร์ฎีกานั้น มีฉบับแปลที่เผยแพร่อยู่ ๒ คัมภีร์ คือ คัมภีร์สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย และคัมภีร์วิสุทธิมรรคมหาฎีกา นอกนั้นยังไม่มีฉบับแปล

ฏีกาพระวินัยปิฎก

วชิร.ฏีกา (บาลี) = วชิรพุทฺธิฏีกา (ภาษาบาลี)

สารตฺถ.ฏีกา (บาลี) = สารตฺถทีปนีฏีกา (ภาษาบาลี)

สารตฺถ.ฏีกา (ไทย) = สารัตถทีปนีฎีกา (ภาษาไทย)

วิมติ.ฏีกา (บาลี) = วิมติวิโนทนีฏีกา (ภาษาบาลี)

กงฺขา.ฏีกา (บาลี) = กงฺขาวิตรณีปุราณฏีกา (ภาษาบาลี)

กงฺขา.อภินวฏีกา (บาลี) = วินยตฺถมญฺชูสา กงฺขาวิตรณี อภินวฏีกา (ภาษาบาลี)

วินย.ฏีกา (บาลี) = วินยาลงฺการฏีกา (ภาษาบาลี)

วิ.ฏีกา (บาลี) = วินยวินิจฺฉยฏีกา (ภาษาบาลี)

อุตฺตร.ฏีกา (บาลี) = อุตฺตรวินิจฺฉยฏีกา (ภาษาบาลี)

ขุทฺท.ฏีกา (บาลี) = ขุทฺทสิกฺขาปุราณฏีกา (ภาษาบาลี)

ขุทฺท.อภินวฏีกา (บาลี) = ขุทฺทสิกฺขาอภินวฏีกา (ภาษาบาลี)

มูล.ฏีกา (บาลี) = มูลสิกฺขาฏีกา (ภาษาบาลี)

ฎีกาพระสุตตันปิฎก

ที.สี.ฏีกา (บาลี) = ทีฆนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี สีลกฺขนฺธวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

ที.ม.ฏีกา (บาลี) = ทีฆนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี มหาวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

ที.ปา.ฏีกา (บาลี) = ทีฆนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสินี ปาฏิกวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

ที.สี.อภินวฏีกา (บาลี) = ทีฆนิกาย สาธุวิลาสินีสีลกฺขนฺธวคฺคอภินวฏีกา (ภาษาบาลี)

ม.มู.ฏีกา (บาลี) = มชฺฌิมนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี มูลปณฺณาสกฏีกา (ภาษาบาลี)

ม.ม.ฏีกา (บาลี) = มชฺฌิมนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี มชฺฌิมปณฺณาสกฏีกา (ภาษาบาลี)

ม.อุ.ฏีกา (บาลี) = มชฺฌิมนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี อุปริปณฺณาสกฏีกา (ภาษาบาลี)

สํ.ส.ฏีกา (บาลี) = สํยุตฺตนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี สคาถวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

สํ.นิ.ฏีกา (บาลี) = สํยุตฺตนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี นิทานวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

สํ.ข.ฏีกา (บาลี) = สํยุตฺตนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี ขนฺธวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

สํ.สฬา.ฏีกา (บาลี) = สํยุตฺตนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี สฬายตนวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

สํ.ม.ฏีกา (บาลี) = สํยุตฺตนิกาย ลีนตฺถปฺปกาสนี มหาวคฺคฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.เอกก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย เอกกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.ทุก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย ทุกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.ติก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย ติกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.จตุกฺก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.ปญฺจก.ฏีกา(บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.ฉกฺก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย ฉกฺกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.สตฺตก.ฏีกา(บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.อฏฺ□ก.ฏีกา(บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย อฏฺ□กนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.นวก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย นวกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.ทสก.ฏีกา (บาลี) = องฺคุตฺตรนิกาย ทสกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)

องฺ.เอกาทสก.ฏีกา(บาลี)	=	องฺคุตฺตรนิกาย เอกาทสกนิปาตฏีกา (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.ฏีกา (บาลี)	=	ธมฺมปทมหาฏีกา (ภาษาบาลี)

ฏีกาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สงฺ.มูลฏีกา(บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ธมฺมสงฺคณีมูลฏีกา (ภาษาบาลี)
อภิ.วิ.มูลฏีกา (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก วิภงฺคมูลฏีกา (ภาษาบาลี)
อภิ.ปญฺจ.มูลฏีกา(บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ปญฺจปกรณมูลฏีกา (ภาษาบาลี)
อภิ.สงฺ.อนุฏีกา (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ธมฺมสงฺคณีอนุฏีกา (ภาษาบาลี)
อภิ.วิ.อนุฏีกา (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก วิภงฺคอนุฏีกา (ภาษาบาลี)
อภิ.ปญฺจ.อนุฏีกา (บาลี)	=	อภิธมฺมปิฏก ปญฺจปกรณอนุฏีกา (ภาษาบาลี)
ม.ฏีกา (บาลี)	=	มณิทีปฏีกา (ภาษาบาลี)
มธุ.ฏีกา (บาลี)	=	มธุสารตฺถทีปนีฏีกา (ภาษาบาลี)

ฏีกาปกรณวิเสส

เนตฺติฏีกา (บาลี)	=	เนตฺติฏีกา (ภาษาบาลี)
เนตฺติวิ. (บาลี)	=	เนตฺติวิภาวินี (ภาษาบาลี)
มิลินฺท.ฏีกา (บาลี)	=	มธุรตฺถปกาสินี มิลินฺทปญฺหฏีกา (ภาษาบาลี)
วิสุทฺธิ. ฏีกา (บาลี)	=	ปรมตฺถมญฺชูสา วิสุทฺธิมคฺคมหาฏีกา (ภาษาบาลี)
วิสุทฺธิ. ฏีกา (ไทย)	=	ปรมัตถมัญชูสา วิสุทธิมรรคมหาฎีกา (ภาษาไทย)
อภิ.วตารฏีกา (บาลี)	=	อภิธมฺมตฺถวิกาสินี อภิธมฺมาวตารฏีกา (ภาษาบาลี)
วิภาวินี. (บาลี)	=	อภิธมฺมตฺถวิภาวินีฏีกา (ภาษาบาลี)
วิภาวินี. (ไทย)	=	อภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา (ภาษาไทย)

ผนวก ข

บัญชีคำย่อและคำเต็มที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
chap.	chapter	บทที่	
-	cited by	กล่าวถึงใน	
-	citing	กล่าวจาก	
col.	column	คอลัมน์	พหูพจน์ใช้ cols.
comp.	compiler	ผู้รวบรวม	พหูพจน์ใช้ comps.
ed.	editor, edited by	บรรณาธิการ,ผู้จัดพิมพ์, จัดพิมพ์โดย	พหูพจน์ใช้ eds.
et al.	and others	และคณะ, และคนอื่นๆ	
etc.	et cetera	และอื่นๆ อีก	
ibid.	ibiden	เรื่องเดียวกัน	
illus., illus. by	illustrator, illustrated by	ผู้วาดภาพประกอบ, จัดพิมพ์โดย	
n.d.	no date	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ป.
n.p.	no place	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ท.
no.	number	ฉบับที่	พหูพจน์ใช้ nos.
op.cit.	opera citation	อ้างแล้ว	
p.	page	หน้า	พหูพจน์ใช้ pp.
par.	paragraph	ย่อหน้า	พหูพจน์ใช้ pars.
pt.	part	ส่วนที่	พหูพจน์ใช้ pts.
-	quoted in	อ้างถึงใน	
-	quoting	อ้างจาก	
rev.	revised	แก้ไข	ใช้กับฉบับพิมพ์ที่มีการ แก้ไข เช่น rev.ed.
sec.	section	ตอนที่	พหูพจน์ใช้ secs.
tr., tr. by	translator, translated by	ผู้แปล, แปลโดย	
vol.	volume	เล่มที่	พหูพจน์ใช้ vols.

ผนวก ค

การเขียนบรรณานุกรม
โดยเรียงตามรูปพยัญชนะ และสระ ดังนี้

ตัวพยัญชนะ

ก	ข	ค	ฆ	ง	จ	ฉ	ช	ซ	ฌ	ญ	
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	ต	ถ	ท	ธ	
น	บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม	ย	ร	ล
ว	ศ	ษ	ส	ห	ฬ	อ	ฮ				

หมายเหตุ: ตัว **ฤ** ให้ลำดับไว้หลังตัว **ร** และ ตัว **ฦ** ให้ลำดับไว้หลังตัว **ล**

สระ

- ะ	กั	กะ	า	กำ	กิ	กี	กึ	กื	กุ	กู
เ	เกะ	เกา	เกาะ	เกิ	เกี	เกีย	เกื	เกือ	แ	แกะ
โ	โกะ	ใ	ไ							

ตัวอย่าง เช่น กะรัต กันธิชา กานต์มณี กำธร เก็จแก้ว ไกรวิชญ์

หมายเหตุ: คำที่สะกดด้วยพยัญชนะเดียวกัน แต่วรรณยุกต์ต่างกัน ให้ดูพยัญชนะตัวถัดไป ไม่เรียงลำดับตามเสียงวรรณยุกต์

ตัวอย่าง เช่น นพกร นพคุณ นพณัฐ นพพิชญ์ นพรัตน์

ลักษณะการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

โดย รังษี สุทนต์[๑]

หลักธรรมคำสั่งสอน[๒] ที่แสดงศีลขันธ์เป็นต้นที่ศึกษาเล่าเรียนกัน[๓] คือ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ[๔] อันเป็นธรรมที่มีในฝ่ายแห่งมรรคญาณในการตรัสรู้[๕] พระพุทธเจ้าทรงแสดงโดยการวิจัย[๖] โดยทรงกำหนดรู้ด้วยพระญาณที่สามารถค้นคว้าสภาวะแห่งธรรมเหล่านั้น[๗] หมายความว่า ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาแสดงสั่งสอนพุทธบริษัท เป็นสิ่งที่พระองค์ทรงค้นคว้ามาด้วยพระญาณ

การค้นคว้าวิจัยทางพระพุทธศาสนา ต้องค้นคว้าด้วยอุบายวิธีอย่างแยบคาย จึงจะเห็นเนื้อแท้ด้วยปัญญา[๘] ข้อความที่นำมาเสนอนี้เป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อให้ภิกษุทั้งหลายค้นหาวิธีดับทุกข์ แต่นักวิจัย คือผู้เขียนงานที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

หลักธรรมต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโดยการวิจัยนั้นและหลักปฏิบัติที่เรียกว่าวินัย รวมแล้วมี ๘๔,๐๐๐ ข้อ ได้รับการบันทึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำอธิบายที่พระสาวกทั้งหลายได้อธิบายไว้ บันทึกอยู่ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกา นอกจากนี้ยังมีเอกสารวิชาการที่ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เรียบเรียงไว้เป็นจำนวนมาก การที่จะทำวิจัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะต้องทำความรู้จักเอกสารที่ท่านให้ความสำคัญเป็นลำดับลดหลั่นกันลงมา ซึ่งพระสาวกผู้อธิบายคำสั่งสอนที่บันทึกอยู่ในพระไตรปิฎก ได้วางเป็นหลักการไว้ ๔ อันดับ คือ

สุตตะ หมายถึง พระไตรปิฎก

---

[๑] ป.ธ. ๙, พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร.

[๒] ธมฺโมติ สาสนธมฺโม – **สํ.ข.อ.** (บาลี) ๒/๘๑/๓๓๔.

[๓] สาสนธมฺโมติ สีลกฺขนฺธาทิปริทีปโน ปริยตฺติธมฺโม – **สํ.ข.ฏีกา** (บาลี) ๒/๘๑/๒๘๗.

[๔] โพธิปักขิยธรรม ๓๗ คือ สติปัฏฐาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ **สํ.ข.** (บาลี) ๑๗/๘๑/๗๗-๗๘, **สํ.ข.** (ไทย) ๑๗/๘๑/๑๓๐.

[๕] โพธิปกฺขิยธมฺมาติ โพธิยา มคฺค□าณสฺส ปกฺเข ภวา สตฺตตึส ธมฺมา – ปาจิตฺยาโยชนา ฉบับอักษรพม่า.

[๖] **สํ.ข.** (บาลี) ๑๗/๘๑/๗๗ – ๗๘, **สํ.ข.** (ไทย) ๑๗/๘๑/๑๓๐.

[๗] วิจยโสติ วิจเยน, เตสํ เตสํ ธมฺมานํ สภาววิจินฺนสมตฺเถน □าเณน ปริจฺฉินฺทิตฺวา – **สํ.ข.อ.** (บาลี) ๒/๘๑/๓๓๔.

[๘] โยนิโส วิจิเน ธมฺมํ ปญฺ□ายตฺถํ วิปสฺสติ – **องฺ. สตฺตก.** (บาลี) ๒๓/๓/๒.

สุตตานุโลม หมายถึง มหาปเทสอันเป็นพระไตรปิฎกที่เป็นข้อมูลสนับสนุนสุตตะ

อาจริยวาท หมายถึง อรรถกถาที่พระอรหันต์ผู้ทำปฐมสังคายนาวางเป็นแบบฉบับไว้

อัตโนมัติ หมายถึง คำอธิบายตามอาการที่ปรากฏโดยการคาดคะเน ด้วยการอนุมานตามความรู้ของตน[๑]

การจะทำวิจัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็ต้องตั้งหัวข้อแล้วค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์ที่บันทึกหลักธรรมต่างๆ ในเรื่องนี้ มีคัมภีร์มังคลัตถทีปนี ที่พระสิริมังคลาจารย์ ชาวเชียงใหม่ ได้แต่งไว้ ซึ่งถือเป็นแบบอย่างได้ ท่านแต่งอธิบายเรื่องมงคล ๓๘ ประการ ท่านใช้หลักการ ๔ ที่กล่าวนี้ คือ สุตตะ สุตตานุโลม อาจริยวาท อัตโนมัติ เขียนอธิบายมงคลทั้ง ๓๘ ประการ เช่น ท่านอธิบายมงคล ๒ ข้อแรก ท่านได้นำข้อความที่เป็นมงคลขึ้นเป็นหัวข้อว่า อเสวนา จ พาลานนฺตฺยาทิกา[๒] เป็นข้อความที่ท่านเป็นหัวข้อ แปลว่า "การไม่คบคนพาล (และการคบบัณฑิต)" จัดเป็นสุตตะ จากนั้น ท่านได้นำข้อความที่เป็นสุตตานุโลมมาเป็นคำอธิบายลักษณะคนพาลและบัณฑิต เป็นข้อความจากพระไตรปิฎกด้วยกัน คือ พาลปัณฑิตสูตร[๓] ซึ่งแสดงลักษณะคนพาลว่า เป็นคนที่คิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว ส่วนลักษณะของบัณฑิตเป็นคนที่คิดดี พูดดี ทำดี จากนั้นท่านได้ใช้หลักการอาจริยวาท คือนำคำอธิบายในอรรถกถาและฎีกามาประกอบการอธิบาย แล้วท่านได้แสดงความเห็นส่วนตัวตามเหมาะสม

หลักการนี้ สามารถประยุกต์ใช้ในการเขียนงานวิจัยแบบสังคมศาสตร์ก็ได้ สุตตะ คือ หัวข้องานวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น สุตตานุโลม คือ เอกสารที่เป็นตำราเป็นหนังสือต่างๆ สำหรับใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการเขียนงานวิจัยนั้น อาจริยวาท คือ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่มีผู้เขียนไว้แล้วสามารถนำมาเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนั้น อัตโนมัติ คือ เมื่อเขียนจบในแต่ละบทแต่ละตอน ตัวผู้วิจัยมีความเห็นอย่างไร ก็เขียนนำเสนอในงานวิจัยของตน

หลักการที่พระสาวกทั้งหลาย วางเป็นมาตรฐานในเรื่องข้อมูลที่พึงใช้ในการศึกษาอันถือเป็นสิ่งพึงเชื่อถือนี้ สำหรับใช้วิจัยค้นคว้าข้อมูลแก้ปัญหาปรัปวาจา คือ เรื่องที่มีผู้อื่นกล่าวร้ายจ้วงจาบพระธรรมวินัยได้ด้วย ซึ่งเป็นความประสงค์ของพระสาวกทั้งหลายที่วางหลักการนี้ไว้ เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในปัจจุบัน คือ เรื่องที่มีผู้นำเสนอเอกสารหนังสือที่จัดพิมพ์เป็นเล่ม กล่าวหาว่า

---

[๑] **วิ.อ.** (บาลี) ๑/๒๔๓.

[๒] **มงฺคล.** (บาลี) ๑/๑๓.

[๓] **ม.อุ.** (บาลี) ๑๔/๒๔๖/๒๑๔, ๒๕๓/๒๒๑, **ม.อุ.** (ไทย) ๑๔/๒๔๖/๒๙๑, ๒๕๓/๒๙๙

พระอรหันต์ ๕๐๐ รูปที่ทำปฐมสังคายนา กีดกันไม่ให้ภิกษุณีสงฆ์เข้าร่วมสังคายนา พอสรุปความได้ดังนี้

การสังคายนาครั้งที่ ๑ เป็นการสังคายนาโดยไม่มีภิกษุณีแม้แต่รูปเดียวเข้ามามีส่วนด้วย การสังคายนานั้นควรมีการตรวจทานจากภิกษุบริษัท ภิกษุณีบริษัท อุบาสกบริษัท และอุบาสิกาบริษัท เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญในพระธรรมนั้นมีทั้งในฝ่ายภิกษุ และภิกษุณี[๑] เหตุการณ์ปฐมสังคายนาซึ่งมีพระอรหันต์ ๕๐๐ รูปเข้าร่วมประชุมกลับไม่มีการกล่าวถึงภิกษุณีเลย อาจไม่มีภิกษุณีองค์ใดได้รับเชิญให้เข้าร่วมในการทำปฐมสังคายนา ซึ่งน่าจะเกิดจากวิธีคิดจากวัฒนธรรมอินเดียที่ผู้หญิงไม่มีสิทธิมีเสียงในการรวมหมู่ทางสังคม อาจมีภิกษุณีที่บรรลุธรรมเข้าร่วม

การทำปฐมสังคายนา แต่ผู้จดบันทึกเหตุการณ์ซึ่งเป็นพระภิกษุมิได้ให้ความสำคัญที่จะกล่าวถึง หรืออาจคิดง่ายๆ ว่าภิกษุณีก็ถูกนับรวมอยู่ในพระอรหันต์ ๕๐๐ รูปแล้ว[๒] ในสมัยหลังพุทธกาลที่มีการสังคายนานั้น ผู้หญิงซึ่งมีเป็นภิกษุณีแล้วอย่างน้อย ๕๐๑ องค์ คือ พระนางมหาปชาบดีและนางสากิยาณี ๕๐๐ องค์ ที่บวชให้ไม่ให้โอกาสเข้าสู่การที่จะสังคายนา แล้วการบันทึกประวัติศาสตร์ บันทึกต่างๆ นั้น บันทึกโดยผู้ชายทั้งสิ้น การบันทึกอะไรก็ตามผู้หญิงไม่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้อง[๓]

ตามความเห็นที่กล่าวนี้ ต้องตรวจดูสุตตะที่เขาอ้าง เมื่อเปิดพระวินัยไตรปิฎกจูฬวรรค ตอนว่าด้วยการสังคายนา ซึ่งถือเป็นสุตตะ ที่พวกเขานำเสนอ ก็พบว่าไม่มีภิกษุณีเข้าร่วมการสังคายนาจริง แต่ผู้เสนอความเห็นมิได้ใช้หลักการครบทั้ง ๔ จึงอาจเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผิดพลาดได้ ความเห็นอย่างนี้ถือว่าเป็นคำกล่าวจ้วงจาบพระอรหันตสาวกผู้ทำสังคายนา ถ้าใช้หลักการ สุตตะ สุตตานุโลม อาจริยอัตโนมัติ ตรวจสอบ พิจารณาข้อความการทำสังคายนาจะเห็นว่า พระมหากัสสปะ พระอุบาลี และพระอานนท์สวดประกาศข้อความที่เป็นสังฆกรรมประเภทญัตติกรรม[๔] ข้อความที่นำเสนอส่วนนี้เป็นสุตตะ

หลังจากตรวจสอบดูในสุตตะแล้ว พึงตรวจสอบดูในส่วนสุตตานุโลม เมื่อตรวจสอบจะพบว่า ภิกษุณีเข้าร่วมทำสังฆกรรมกับภิกษุไม่ได้ เช่น ในเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการสวดปาติโมกข์

---

[๑] เมตฺตานนฺโท ภิกฺขุ, **เหตุเกิด พ.ศ. ๑ (B.E. ๐๐๐๑) เล่ม ๒: วิเคราะห์กรณีปฐมสังคายนาและภิกษุณีสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ SPK Paper f Form, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖ – ๘๗.

[๒] ธัมมนันทา ภิกษุณี, **เรื่องของภิกษุณีสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๙ – ๑๒๐.

[๓] ส.ว. ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช, **การบวชเป็นภิกษุณีในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

[๔] **วิ.จู.** (บาลี) ๗/๔๓๗ – ๔๓๘/๒๗๔ – ๒๗๕, ๔๓๙/๒๗๖, **วิ.จู.** (ไทย) ๗/๔๓๗ – ๔๓๘/๓๗๗, ๔๓๙/๓๗๘.

สำหรับภิกษุสงฆ์ การสวดปาติโมกข์ เป็นสังฆกรรมประเภทญัตติกรรม ต้องทำในเขตสีมา[๕] ภิกษุ ๔ รูปขึ้นไปจึงทำอุโบสถหรือสวดปาติโมกข์ได้[๑] จะสวดปกติโมกข์ในชุมชนสงฆ์ที่มีคฤหัสถ์นั่งอยู่ด้วยไม่ได้[๒] แยกพวกกันทำอุโบสถในเขตสีมาเดียวกันไม่ได้[๓] และพระพุทธองค์ทรงวางหลักการว่า การสวดปาติโมกข์นั้นพึงเว้นบุคคลที่ควรเว้น คือ ไม่ควรเข้าอยู่ในสังฆกรรม "ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์ไม่พึงสวดปาติโมกข์ในชุมชนสงฆ์ที่มีภิกษุณีนั่งอยู่ด้วย ภิกษุสงฆ์หมู่ใดสวดต้องอาบัติทุกกฏ"[๔]

พระพุทธเจ้าทรงแสดงบุคคลที่พึงเว้นจำนวนมาก ในการปวารณาซึ่งเป็นสังฆกรรมที่ทำแทนอุโบสถในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ก็ทรงห้ามภิกษุณีร่วมในสังฆกรรมปวารณาเช่นกัน ว่า "ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์ไม่พึงปวารณาในชุมนุมสงฆ์ที่มีภิกษุณีนั่งอยู่ด้วย ภิกษุสงฆ์หมู่ใดปวารณาต้องอาบัติทุกกฏ"[๕] นอกจากนี้พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักการสำหรับภิกษุสงฆ์ ผู้จะร่วมกันทำสังฆกรรมไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ถ้ากรรมที่สงฆ์จตุวรรค (คือภิกษุ ๔ รูป) พึงทำ สงฆ์มีภิกษุณีเป็นรูปที่ ๔ ทำกรรม กรรมนั้นไม่จัดเป็นกรรมและไม่พึงทำ"[๖]

เฉพาะประเด็นที่ว่า "ผู้หญิงซึ่งมีเป็นภิกษุณีแล้วอย่างน้อย ๕๐๐ องค์ คือพระนางมหาปชาบดีและนางศากิยาณี ๕๐๐ องค์ ที่บวชให้ ไม่ให้โอกาสเข้าสู่การที่จะสังคายนา" นั้น ผู้นำเสนอไม่ได้ศึกษาพระไตรปิฎก เพียงอนุมานตามเขา พระนางปชาบดีโคตมีกับภิกษุณีศากิยาณี ๕๐๐ นางปรินิพพานไปก่อนพุทธปรินิพพาน[๗] ข้อความที่นำเสนอส่วนนี้เป็นสุตตานุโลมข้อมูลสนับสนุนสุตตะ

---

[๕] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (บาลี) ๔/๑๓๘/๑๕๑, **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๑๓๘/๒๑๕

[๑] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๑๔๙/๒๒๗, **วิ.อ.** (บาลี) ๓/๑๓๐ – ๑๓๑.

[๒] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (บาลี) ๔/๑๕๔/๑๖๓, **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๑๕๔/๒๓๖.

[๓] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (บาลี) ๔/๑๗๓/๑๘๖ - ๑๘๗, **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๑๗๓/๒๖๖ - ๒๖๘.

[๔] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (บาลี) ๔/๑๘๓/๒๐๐, **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๑๘๓/๒๘๗.

[๕] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (บาลี) ๔/๒๓๓/๒๖๔, **วิ.ม.** (ไทย) ๔/๒๓๓/๓๗๓.

[๖] ดูรายละเอียดใน **วิ.ม.** (บาลี) ๕/๓๘๙/๑๙๐, **วิ.ม.** (ไทย) ๕/๓๘๙/๒๗๖.

[๗] ดูรายละเอียดใน **ขุ.อป.** (ไทย) ๓๓/๙๗ - ๒๘๘/๓๙๙ – ๔๒๕.

จากนั้นพึงศึกษาหลักการในส่วนอาจริยวาท ซึ่งท่านอธิบายว่า คำว่า ชุมนุมสงฆ์ที่มีภิกษุณีนั่งอยู่ด้วย หมายถึงภิกษุณีนั่งอยู่ห่างจากภิกษุสงฆ์ประมาณช่วงหัตถบาส[๘] ภิกษุณีทั้งหลายจะยืนหรือนั่งก็ตาม อยู่ในช่วงหัตถบาสคือช่วงแขนของภิกษุทั้งหลายนั่นแลเป็นประมาณที่ทำให้ภิกษุสงฆ์ต้องอาบัติ ดังนั้น แม้ในสีมาเดียวกัน ให้พวกภิกษุณีอยู่ห่างเลยระยะหัตถบาส ภิกษุสงฆ์จึงควรทำอุโบสถได้[๙]

ญัตติกรรม เป็นสังฆกรรมที่ต้องกระทำในเขตสีมา ซึ่งสงฆ์ประชุมพร้อมกันนั่งไม่ละหัตถบาส ซึ่งมีข้อความที่ท่านอธิบายไว้ ดังนี้ ญตฺติกมฺมวาจา ปน สงฺฆกมฺมภูตา, ตสฺมา อุปจารสีมาย กาตุ น วฏฺฏติ, สุวิโสธิตปริสาย พทฺธาพทฺธสีมายเมว วฏฺฏตีติ ทฏฺฐพฺพํ: ผู้ศึกษาพึงเข้าใจว่า ก็ญัตติกรรมวาจา (การสวดประกาศปรึกษาหารือกัน) เป็นสังฆกรรม ดังนั้น จึงไม่สมควรที่สงฆ์จะทำในสถานที่อุปจารสีมา (เขตรอบนอกสีมา) แต่พึงทำในพัทธสีมาหรืออพัทธสีมาที่ชำระบริษัทแล้ว (หมายความว่า ภิกษุที่เข้าร่วมอยู่ในหัตถบาสที่มิได้ร่วมก็ออกไปนอกเขตแล้ว)[๑] วัดทั้งหมดที่อยู่รอบกรุงราชคฤมีสีมาเดียวกัน ในวันอุโบสถซึ่งภิกษุสงฆ์จะต้องประชุมกันสวดปาติโมกข์ ภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในวัดแต่ละแห่งจะมาร่วมกันที่พระเวฬุวัน เช่น พระมหากัสสปะพักอยู่ที่วัดอันธกวินทะ เดินทางมาร่วมทำอุโบสถที่พระเวฬุวัน ข้ามน้ำผ้าสังฆาฏิเปียกเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์กำหนดเขตอยู่ปราศจากไตรจีวรได้ ซึ่งเรียกตามภาษาทางพระวินัยว่า เขตติจีวราวิปปวาส[๒] ข้อความส่วนนี้เป็นสุตตานุโลม เนื่องจากสีมาของมหาวิหาร ๑๘ แห่งเป็นสีมาเดียวกัน พระสารีบุตรเป็นผู้สวดประกาศผูก พระมหากัสสปะจึงต้องมาเพื่อให้ความสามัคคีแก่สงฆ์[๓]

พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายเรื่องสีมาของภิกษุสงฆ์กับภิกษุณีสงฆ์และการที่อีกฝ่ายอยู่ในเขตสีมาของอีกฝ่ายในขณะทำสังฆกรรมไว้ว่า “ภิกฺขูนํ สีมํ อชฺโฌตฺถริตฺวาปิ ตสฺสา อนฺโตปิ ภิกฺขูนีนํ สีมํ สมฺมนฺนิตุํ วฏฺฏติ. ภิกฺขูนมฺปิ ภิกฺขุนิสีมาย เอเสว นโย. น หิ เต อญฺ□มญฺ□สฺส กมฺเม คณปูรกา โหนฺติ, น กมฺมวาจํ วคฺคํ กโรนฺติ: สงฆ์จะกำหนดเขตสีมาของพวกภิกษุณีครอบสีมาของภิกษุทั้งหลายก็ได้ กำหนดไว้ภายในสีมาของภิกษุสงฆ์นั้นก็ได้ ในการที่พวกภิกษุกำหนดสีมาครอบสีมาของภิกษุณีก็เช่นเดียวกัน เพราะภิกษุณีและภิกษุเหล่านั้น ไม่เป็นคณปูรกะในกรรมของกันและกัน ไม่ทำให้การสวดกรรมวาจาแยกเป็นพวก (การ

---

[๘] **วิ.อ.** (บาลี) ๓/๑๘๓/๑๔๔.

[๙] ภิกฺขุนีอาทโย ◌ิตา วา โหนฺตุ นิสินฺนา วา, เตสํ หตฺถปาสุปคมนเมว อาปตฺติยา ปมาณนฺติ อธิปฺปาโย ตสฺมา เอกสีมายมฺปิ หตฺถปาสํ ชหาเปตฺวา อุโปสถํ กาตํ วฏฺฏติ – **สารตฺถ. ฎีกา** (บาลี) ๓/๑๘๓/๓๔๑.

[๑] **วินย.ฎีกา** (บาลี) ๒/๑๐๖

[๒] **วิ.ม.** (บาลี) ๔/๑๔๓/๑๕๔ – ๑๕๖, **วิ.ม.** (ไทย) ๔๑๔๓/๒๒๑.

[๓] **วิ.อ.** (บาลี) ๓/๑๔๓/๑๒๒

ที่ภิกษุสงฆ์ ๒ พวกสวดกรรมวาจาพร้อมกันในเขตสีมาเดียวกัน กรรมที่ทำนั้นเสีย)[๔] ข้อความที่นำเสนอนี้เป็นส่วนอาจริยวาทที่อธิบายสุตตะและสุตตานุโลมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อนำเสนอสุตตะ สุตตานุโลม อาจริยวาทแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นในเรื่องแก้ปัญหาปรัปปวาทว่าอย่างไรก็นำเสนอ ขอนำเสนอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้ ช่วงที่พระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ทำสังคายนานั้น ไม่มีภิกษุอื่นอยู่ในกรุงราชคฤห์ กรรมคือการสังคายนาที่พระอรหันต์ ๕๐๐ รูปทำอยู่จึงไม่เสีย ส่วนภิกษุณีทั้งหลายนั้น จำพรรษานอกเมืองไม่ได้ ต้องอยู่จำพรรษาในกรุงราชคฤห์ซึ่งอยู่ในเขตสีมา กรรมคือการสังคายนาก็ไม่เสีย เพราะภิกษุณีมิได้อยู่ในหัตถบาส คงอยู่ในที่พักของตน เช่นเดียวกับประชาชนในกรุงราชคฤห์ที่อยู่ในเขตสีมาในกรุงราชคฤห์ได้ ไม่ทำให้สังฆกรรมคือการสังคายนาเสีย พระอรหันต์ ๕๐๐ รูปก็ทำสังคายนากันไป แม้ภิกษุณีจะมีสีมาของตนอยู่ภายในเขตสีมาของภิกษุสงฆ์ กรรมที่ภิกษุสงฆ์ทำก็ไม่เสีย ดังข้อความที่นำเสนอข้างต้นในส่วนพระไตรปิฎกและอรรถกถา

เรื่องที่ภิกษุณีสงฆ์ร่วมทำสังฆกรรมกับภิกษุสงฆ์ไม่ได้นั้น มิได้เป็นการจำกัดสิทธิ์ เป็นเรื่องที่เพศภาวะของภิกษุกับภิกษุณีเป็นอันตรายต่อกัน เป็นเรื่องที่สังคมไม่ยอมรับด้วย ข้อความส่วนนี้ถือเป็นอัตโนมัติ ของผู้เขียน

ที่นำเสนอนี้ คือวิธีการใช้วิธีวิจัยทางพระพุทธศาสนา แก้ปัญหาปรัปปวาท โดยศึกษาข้อมูลแบบโยงถึงกันทั้งสุตตะ สุตตานุโลม อาจริยวาท และแสดงความเห็นส่วนตนของผู้นำเสนอ

---

[๔] **วินยส.** (บาลี) ๑๕๖/๒๐๗

จรรยาบรรณนักวิจัย

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติในการประชุมเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๔๑ ได้กำหนดจรรยาบรรณนักวิจัยขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวหลักเกณฑ์ควรประพฤติของนักวิจัยทั่วไปไม่ว่าสาขาวิชาการใดๆ โดยให้มีลักษณะเป็นข้อพึงสังวรคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงานวิจัยของนักวิจัยไทย ดังนี้

"นักวิจัย" หมายถึงผู้ที่ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อตอบประเด็นที่สงสัยโดยมีระเบียบวิธีอันเป็นที่ยอมรับในแต่ละศาสตร์ที่เกี่ยวข้องระเบียบวิธีดังกล่าวจึงครอบคลุมทั้งแนวความคิด มโนทัศน์และวิธีการที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

"จรรยาบรรณ" หมายถึงหลักความประพฤติอันเหมาะสม แสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพที่กลุ่มบุคคลแต่ละสาขาอาชีพประมวลขึ้นไว้เป็นหลักเพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชาอาชีพนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติเพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของสาขาวิชาชีพของตน จรรยาบรรณในการวิจัยจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระเบียบวิธีวิจัยเนื่องด้วยในกระบวนการค้นคว้าวิจัยนักวิจัยจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับสิ่งที่ศึกษาไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตการวิจัยจึงอาจส่งผลกระทบในทางลบต่อสิ่งที่ศึกษาได้หากผู้วิจัยขาดความรอบคอบระมัดระวังการวิจัยเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนาประเทศทุกด้านโดยเฉพาะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศผลงานวิจัยที่มีคุณภาพขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของนักวิจัยในเรื่องที่จะศึกษาและขึ้นอยู่กับคุณธรรมจริยธรรมของนักวิจัยในการทำงานวิจัยด้วยผลงานวิจัยที่ด้อยคุณภาพด้วยสาเหตุใดก็ตาม หากเผยแพร่ออกไปอาจเป็นผลเสียต่อวงวิชาการ และประเทศชาติได้

ด้วยเหตุนี้สภาวิจัยแห่งชาติจึงกำหนด**"จรรยาบรรณนักวิจัย"** ไว้เป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยยึดถือปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานวิจัยตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมและหลักวิชาการที่เหมาะสมตลอดจนประกันมาตรฐานของนักศึกษาค้นคว้าให้เป็นไปอย่างสมศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของนักวิจัยไว้ ๙ ประการ ดังนี้

๑. นักวิจัยต้องซื่อสัตย์ และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่นต้องให้เกียรติและอ้างถึงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในงานวิจัย ต้องซื่อตรง ต่อการแสวงหาทุนวิจัยและมีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๒. นักวิจัยต้องตระหนักถึงพันธกรณีในการทำงานวิจัยตามข้อตกลงที่ทำไว้กับหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยและต่อหน่วยงานที่ตนสังกัด นักวิจัยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีและข้อตกลงการวิจัยที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ยอมรับร่วมกัน อุทิศเวลาทำงานวิจัย ให้ได้ผลดีที่สุด และเป็นไปตามกำหนดเวลา มีความรับผิดชอบ ไม่ระทิ้งงานระหว่างดำเนินการ

๓. นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัย นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัยอย่างเพียงพอ และมีความชำนาญ หรือมีประสบการณ์ เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ทำวิจัยเพื่อนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพ และเพื่อป้องกันปัญหาการวิเคราะห์การตีความ หรือสรุปที่ผิดพลาด อันก่อให้เกิดความเสียหายต่องานวิจัย

๔. นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัยไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิต หรือไม่มีชีวิต นักวิจัยต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และเที่ยงตรงในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึก และปณิธานที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

๕. นักวิจัยต้องเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัย นักวิจัยต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการ จนละเลยและขาดความเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะอธิบายจุดมุ่งหมายของการวิจัยแก่บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่หลอกลวง หรือบีบบังคับ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

๖. นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด โดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด ต้องตระหนักว่า อคติส่วนบุคคล หรือลำเอียงทางวิชากร อาจส่งผลให้มีการบิดเบือนข้อมูลและข้อค้นพบทางวิชาการ อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่องานวิจัย

๗. นักวิจัยพึงนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ นักวิจัยพึงเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และสังคม ไม่ขยายผลข้อค้นพบจนเกินความเป็นจริง และไม่ใช้ผลงานวิจัยไปในทางมิชอบ

๘. นักวิจัยพึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น นักวิจัยพึงมีใจกว้าง พร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูล และขั้นตอนการวิจัย ยอมรับฟังความคิดเห็น และเหตุผลทางวิชาการของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง

๙. นักวิจัยมีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ นักวิจัยพึงมีจิตสำนึกที่จะอุทิศกำลังสติปัญญาในการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อความเจริญและประโยชน์สุขของสังคมและมวลมนุษยชาติ

คเวสนา ปรมา วิชฺชา

การวิจัยนำมาซึ่งยอดแห่งความรู้

การเขียนรายงานความก้าวหน้า[๑]

ศ. บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์[๒]

นมัสการท่านอาจารย์และคณาจารย์ทุกท่าน

ในเรื่องของการทำวิจัย ในเรื่องของการขอทุนทำวิจัย ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง หลังจากได้ทุนแล้ว ก็เป็นเรื่องของการรายงานความก้าวหน้า ตามสัญญาต่างๆ เขาก็จะทำกันทั้งนั้น รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ ๑ ก็ ๓ เดือน สำหรับของปี ๒๕๕๓ ที่เราได้ตกลงกันไว้ อาจจะสับสนนิดหนึ่ง คือบางท่านอาจจะครบ ๓ เดือน แต่บางท่านไม่ครบ เราถือว่าครบ เพราะเนื่องจากว่าอยากทำช้า เราก็เลยต้องย่นย่อมาให้เท่ากัน ให้ทันกัน ก็เลยมีเวลาไม่ถึง ๓ เดือน ส่วนผู้ที่ทำสัญญาตั้งแต่ครั้งแรก ก็จะครบ ๓ เดือน แต่ทีนี้ การส่งรายงานความก้าวหน้ามาเกือบจะไม่มีเลย ของปี ๒๕๕๓ เกือบจะไม่มีเลย มีแต่ของปี ๕๒, ๕๑ และยังมีของปี ๕๐ อีก เรื่องนี้ถ้าตามระเบียบจะถูกปรับแล้วทั้งสิ้น ถ้าเป็นผม ผมปรับหมดแล้ว เผอิญท่าน ผู้อำนวยการฯ ใจดีเหลือเกิน ในนั้นมีการปรับต่อวันเอาไว้ด้วย ในสัญญาของท่าน แต่ก็ยังทำไม่เสร็จสักที

เหตุผล ผมเข้าใจอย่างนี้ เรื่องของการทำวิจัย ปัญหาใหญ่มีอยู่ด้วยกัน ๓ ประการ ผมขอพูดถึงปัญหาก่อน เมื่อก่อนที่จะมาทำรายงานความก้าวหน้านี้

ปัญหาตัวที่ ๑ คือ ท่านบริหารเวลาไม่เป็น ตัวสำคัญเลยคือเวลา ท่านบริหารเวลาไม่ได้

ปัญหาตัวที่ ๒ ผมเข้าใจว่าจะเป็นปัญหา เป็นส่วนที่ผมเดา ถูกหรือผิดท่านมาคิดดูว่าตรงกันไหม คือ ความเข้าใจในเรื่องของการทำวิจัยในเรื่องนั้น ทั้งรูปแบบการทำ รูปแบบการเขียนรายงาน ท่านขาดความเข้าใจ

ปัญหาตัวที่ ๓ ผมมองว่าเป็นปัญหาอยู่บ้าง แต่ไม่น่าจะเป็นเรื่องสำคัญ ผมมองว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่นักวิจัยหลายท่านคงเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ก็คือเรื่องเงินที่จะใช้ในการทำวิจัย ให้ทุนเมื่อไร ทุนเมื่อไรจะได้มา ลำบากเหลือเกิน เลยเป็นปัญหา สำหรับตัวเงิน ผมเห็นว่าเป็นอย่างนี้ เนื่องจากว่าเรื่องเงินทำวิจัย บางอย่างมันต้องทดลองใช้ก่อน ไม่รู้ว่าเป็นยังไง เป็นธรรมชาติในการทำวิจัย ท่านต้องตัดสินใจทดลองใช้ก่อนแน่นอน ท่านจะรอว่าเงินมาแล้วถึงค่อยทำ ไม่มีทางทัน ประเด็นสำคัญคือ ท่านทราบแล้วว่างานวิจัยของท่าน ๆ ได้รับทุนแล้ว กว่าเงินจะมายังอีกไกลกว่าจะมาถึง เงินกว่าจะมาท่านควักออกไปแล้วตั้งหลายตังค์ ถ้าท่านไม่ทำ เวลามันจะไม่รอให้ท่านหรอก

---

[๑] คำบรรยายการเขียนรายงานความก้าวหน้ารายงานการวิจัย ณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ (สำนักงาน ๒) อาคารเทคโนโลยีและหอสมุด ชั้น ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา เมื่อวันที่ ๒๕ ก.พ. ๒๕๕๓

[๒] ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยมหิดล

เหมือนกันไม่ว่าจะเป็นที่นี่หรือที่ไหนก็เหมือนกัน เงินให้ตามกันไม่ทัน เพราะมันเป็นเรื่องระเบียบกติกา กฎเกณฑ์ และความล่าช้าในหลาย ๆ เรื่อง

จากประสบการณ์ผมที่ได้ทุนวิจัยมาก็เหมือนกัน บางเรื่องเราทำเสร็จแล้ว จ่ายเงินไปหมดแล้ว เงินยังไม่ได้มา แต่บางเรื่องก็มีประหลาดๆ มาเหมือนกัน ยังไม่ได้ทำเลย แต่เงินมาหมดแล้ว เพราะฉะนั้นเรื่องเงินเลยงงไปหมด บางทียังไม่ได้เงินต้องทำก่อน บางทีได้เงินมาหมดแล้วแต่ยังไม่ได้ทำ มันมีได้ทั้ง ๒ อย่าง แต่แน่นอนสำหรับนักวิจัยมือใหม่ ต้องทดลองทำแน่นอน ต้องทดลองเอาเงินออกไปก่อน เมื่อหลังจากได้รู้ว่าได้รับทุนวิจัยไปแล้ว จะต้องทดรองจ่ายไปก่อน มิฉะนั้น มันไม่ทัน กว่างบประมาณจะเข้า งบประมาณของเราถือว่าเข้าเร็วที่สุด ที่ผมเป็นกรรมการอยู่ ๒ แห่ง รายงานความก้าวหน้า เพิ่งจะอนุมัติโครงการวิจัยไปเมื่อต้นเดือนมกราคมนี้เอง ตอนนี้..กำลังตั้งกรรมการว่าจะพิจารณากันยังไงเท่านั้นเอง เงินหมดไปแล้วนะ ๑ ไตรมาสแล้วยังไม่ได้เริ่มเลย โครงการวิจัยอีกโครงการยังไม่ได้เริ่มด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้น ต้องควักเงินก่อน รอเงินไม่ได้แน่นอน ต้องบอกว่าท่านต้องหาเงินสำรอง จ่ายไปก่อนเพื่อที่จะทำงานวิจัย นั่นก็คือเงิน

ตัวที่ ๒ เรื่องเวลา เป็นประเด็นแรกเลยเรื่องเวลา ท่านต้องบริหารเวลาให้ดีนะครับ เวลาในการทำวิจัยไม่เหมือนเวลาในเรื่องอื่น เวลาในการทำวิจัยเป็นเวลาต่อเนื่อง ไม่ใช่ทำไปนิดหนึ่งแล้วหยุด ทิ้งไปสักพักหนึ่งแล้วกลับมาทำอีก ไม่ได้ครับ งานวิจัยเป็นอย่างนั้นไม่ได้ ท่านเริ่มต้นตั้งแต่ต้นแล้วต้องทำตลอดเลย หยุดไม่ได้ ถ้าท่านอยากหยุด หยุดไปเลยซะก่อน แล้วจึงเริ่มทำ เพราะฉะนั้น ท่านต้องวางแผนให้ดีว่างานวิจัยชิ้นนี้ ท่านจะใช้เวลาทำกี่เดือน แล้วท่านหยุดงานอื่นทำงานอื่นให้น้อยลง มาทำงานนี้ต่อเนื่อง หาเวลาทำต่อเนื่อง ทำไมถึงเป็นอย่างนั้นละครับ เพราะท่านทำโครงการ มาทำสัญญาเสร็จไปเรียบร้อยแล้ว มาทำเอ้อระเหยลอยชายไปสักพัก กลับมาเริ่มต้นใหม่ เพราะว่าที่ทำสัญญาไปแล้ว มันว่ายังไง ลืมหมดแล้ว ไม่มีใครจำได้หรอกครับ เมื่อลืมทำยังไง ก็ต้องกลับไปนั่งอ่านใหม่ และคนเราสมองคนเป็นสิ่งที่อัศจรรย์ที่สุด มีข้อมูลใหม่เสมอ พอทำสัญญาคิดว่าทำแบบนี้ดีแล้ว พอไปอ่านใหม่ มันน่าจะเป็นแบบนั้นถึงจะดี เอาละทีนี้ก็ยุ่งกันใหญ่ ซึ่งบางท่าน ไม่อ่านสัญญาที่ตกลงไว้เดิม ลุยไปเลย ทำต่อไปเลยคนละเรื่อง ไม่ตรงกับสัญญาด้วย ไม่ตรงกับเรื่องที่เคยคิด เพราะท่านไปทิ้งเวลาแล้วกลับมาอ่าน มาทำใหม่ จะเป็นอย่างนี้ตลอด เพราะเวลามันต่อเนื่อง ถ้าท่านทิ้งเวลาทำไม่ต่อเนื่อง ก็ทำให้ท่านต้องกลับไปอ่านใหม่ตลอด ต้องเริ่มใหม่

อย่างง่ายเลย ท่านเคยคิดไหมว่า ทำไปสักพัก ท่านรู้ไหมว่าทำเรื่องอะไร ขนาดชื่อเรื่องท่านยังสับสนเลยนะ เพราะถ้าท่านไม่ Continue ไม่ทำต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ชื่อเรื่องก็จะจำไม่ได้ ไม่รู้ว่าทำเรื่องอะไรแน่ วัตถุประสงค์ไม่ต้องพูดถึง วิธีการทำอย่างอื่นไม่ต้องพูดถึง เปลี่ยนใหม่หมด เพราะฉะนั้น จำเป็นที่ท่านจะต้องหาเวลาทำอย่างต่อเนื่อง

จากงานวิจัยเท่าที่ผมอ่าน เท่าที่ผมดูท่านทำนี้ ตามสัญญาว่า ๑ ปี ความจริงท่านทำเพียง ๖ เดือนก็เสร็จแล้ว ไม่ต้องถึง ๑ ปีหรอกครับ เพราะฉะนั้น ท่านวางแผนเอาไว้เลยว่าใน ๖ เดือน คือให้ท่านทิ้งไปเลย ๖ เดือนแล้วหาเวลาอีก ๖ เดือนมาทำ และทำตลอด ใช้เวลาทำวิจัยบ้าง ทำงานอื่นๆ บ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มาทำตัวนี้ต่อไปก็จะเสร็จครับ เพราะฉะนั้นท่านจะต้องวางแผนให้ดี ถ้าท่านยังไม่ทำ ทิ้งไปเลย ไม่ต้องอ่านเสียเวลา อ่านนิดอ่านหน่อยเสียเวลา เดี๋ยวก็เอาอะไรต่อมิอะไรใส่เข้ามั่วไปหมด นี่ก็เป็นปัญหาตัวที่ ๒ เพราะฉะนั้นท่านจะต้องวางแผนจัดการตัวท่านเองในเรื่องของว่าจะจัดการตอนไหน ?

ประเด็นที่ ๓ เรื่องที่ว่าท่านไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบระเบียบต่างๆ ก็จะพูดให้ฟังเรื่องนี้ เรามาอยู่ ๓ วัน น่าจะได้ทำให้เสร็จไป สำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจระเบียบ ยังไม่เข้าใจวิธีการ ยังไม่เข้าใจขั้นตอน หรือแม้แต่ยังเป็นปัญหาในเรื่องของการทำวิจัย ประเด็นสุดท้ายก็คงจะจัดสัมมนามาช่วยท่าน ก็มาจัดกันวันนี้แหละ ตามจำนวนตัวเลขบอกผมว่า 150 (รูป/คน) ผมนับ ๓ รอบแล้วยังไม่ถึงเลย ที่นี่มีสัญลักษณ์อยู่อย่างหนึ่งเหมือนกับที่บ้านผม ที่บ้านผมอยู่ชลบุรีนะครับ ก็จะมีชื่อติดเป็นประจำ ติดไว้เฉยๆ แค่นั้นแหละ แล้วตัวไปไหนก็ไม่รู้ มีแต่ชื่อ ทางบ้านผมเรียกว่า ฮวงซุ้ย ไม่ทราบเหมือนกันว่าเป็นยังไง เข้าใจว่าวันนี้ชุดนี้ อีกวันก็เปลี่ยนเป็นอีกชุดหนึ่งใช่ไหม ? ชุดหนึ่งก็จะมาใหม่ ชุดนี้ก็แล้วๆ ไป รวมแล้ว ๓ วันก็ครบ ๑๕๐

ก็จะเข้าเรื่องการรายงานความก้าวหน้า และจะพูดเลยไปถึงการวิจัยเอาไว้ด้วย ก่อนอื่นพูดถึงรายงานความก้าวหน้าก่อน เผอิญแผ่นใสแผ่นนี้ ผมนึกว่าแจกกันไปแล้ว รวมความแล้วยังไม่แจก ก็เลยไม่รู้ว่าจะพูดกันยังไง ถ้าแจกไปแล้วก็จะพูดได้ง่ายๆ สบายๆ ก็เป็นอันว่าไม่ได้แจกให้นะครับ นี้เป็นแบบฟอร์มที่เราจะทำรายงานความก้าวหน้า รายงานความก้าวหน้าจะประกอบด้วย ๒ ส่วนใหญ่ๆ

ส่วนที่ ๑ คือแผนงาน เราจะต้องทำแผนงาน พอเราได้ทุนวิจัย เราจะต้องทำแผนงานทันทีนะครับ แผนงานหรือแผนกิจกรรม สมัยนี้อาจจะเรียกว่าแผนยุทธศาสตร์ แผนงานจะทำอะไร ขั้นตอนเป็นยังไง แล้วเราต้องเขียนไว้ว่าจะรายงานความก้าวหน้าเมื่อไร ต้องรู้ เพราะในนั้นบังคับไว้ว่าต้องรายงานความก้าวหน้าเมื่อไร แล้วจะทำอะไรเมื่อไหร่ จนถึงส่งเมื่อไหร่ ในสัญญาเขาเขียนไว้แล้ว ซึ่งเป็นสิ่งอัศจรรย์จริงๆ บางท่านยังไม่เห็นเลยแผน ขนาดสัญญายังไม่เคยเห็น แล้วจะเป็นยังไงก็คือจะเป็นแบบฟอร์ม ทีนี้ดูนะ เวลาเขียนก็จะมี ๓ บท เราตกลงว่าจะให้ทำ ๓ บท เนื้อหา ๓ บทเลย

บทที่ ๑ บทนำ

บทที่ ๒ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

แล้วก็มี ภาคผนวก ในภาคผนวกนี้ ก็มีที่สำคัญอยู่ ๒ ส่วน ที่จะต้องทำมาตอนรายงานความก้าวหน้า ก็คือ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือวิธีเก็บข้อมูล ถ้าเป็นการวิจัยเชิงเอกสารหรือเชิงคุณภาพ ก็จะต้องมีวิธีการที่จะเก็บข้อมูลทำอย่างไร ถ้าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เชิงพรรณนาที่เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เราก็ต้องมีแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ซึ่งต้องทำเสร็จแล้วแนบมาด้วย ส่วนตอนที่ ๒ จะต้องมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ท่านจะให้ช่วยตรวจสอบงานของท่าน จะเป็นใครบ้าง สัก ๓ คน จะช่วยดูด้วยว่า นี่เป็นผู้เชี่ยวชาญจริงหรือปลอม เดี๋ยวนี้มันปลอมเยอะผู้เชี่ยวชาญนะ พอมีคุณสมบัติครบ ๓ ประการก็เรียกว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญแล้วบ้านเรา คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ๓ ประการก็คือ ๑) No time ไม่มีเวลา ยุ่ง ๒) No place ไม่มีที่อยู่แน่นอน หาที่อยู่หาตัวยาก ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหน ๓) No consistency ไม่มีความแน่นอน วันนี้บอกอีกอย่างได้ พรุ่งนี้บอกอีกอย่างได้ในเรื่องเดียวกัน นั่นคือความเป็นผู้เชี่ยวชาญจะเป็นอย่างนั้นแหละ ซึ่งเราก็ต้องมาดู นี่คือหลักการในการเขียนรายงานความก้าวหน้า

แต่เนื่องจากว่า งานวิจัยนี้ผมดูจากตรงนี้ให้ ก็เลยอยากจะบอกว่า การทำวิจัยทั้งเรื่องเขียนทั้ง ๓ บท ส่วนภาคผนวกนั้น ไม่เหมือนกันในบางเรื่อง งานวิจัยบางเรื่องนั้นทำไม่เหมือนกัน ผมก็เลยแบ่งงานวิจัยออกเป็น ๔ ประเภทด้วยกันนะครับ แต่ละประเภททำไม่เหมือนกัน เนื้อหาจะแตกต่างกัน การวิจัยเชิงพรรณนาหรือเชิงสำรวจจะไปเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว แล้วก็มาโม้แหลกวิจัยโม้แหลกเลย เก็บมาจากที่เขานิยมทำทั่วไป ข้อที่ ๒ เป็นการวิจัยเชิงทดลองหรือทดลองและพัฒนา เราสร้างโมเดลหรืออะไรขึ้นมาสักอย่างแล้วเอาไปทดลองดูว่าจะเป็นอย่างไร ซึ่งข้อ ๒ นี่ที่พวกเราทำกันมา ทำเยอะนะ แต่เวลาทำกลับไปทำอีกแบบหนึ่ง ชื่อเรื่องเป็นแบบ ๒ แต่ไปทำแบบ ๑

ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

๑. ขอบเขตการวิจัย

๑) อะไรเป็นตัวแปรตาม

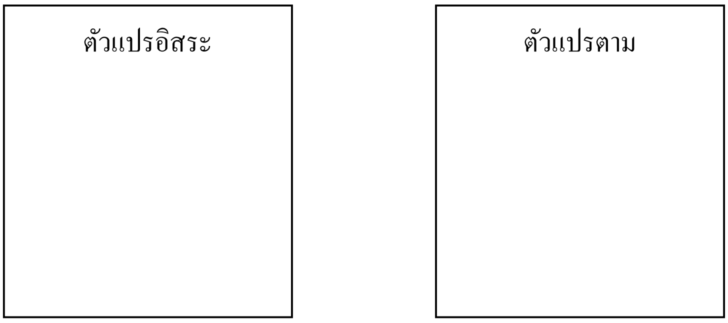
๒) ตัวแปรตามที่ศึกษานั้น ศึกษาในลักษณะหรือความหมายไหน

๓) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๔) เก็บข้อมูลด้วยวิธีได้

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรตาม (มาทีหลัง/ผล) มีอะไรบ้าง ? ตัวแปรอิสระ (มาก่อน/เหตุ) มีอะไรบ้าง ตัวแปรควบคุม (ถ้ามี)

กรอบแนวคิด

ข้อตกลงเบื้องต้น ได้แก่ เงื่อนไขของการทำวิจัยเรื่องนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วย

ข้อจำกัดในการทำวิจัย ได้แก่ คุณสมบัติในการทำวิจัยเรื่องนี้ ข้อบกพร่องในการทำวิจัย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

นิยามตัวแปรตาม มีความหมายอะไร สอดคล้องกับขอบเขต สอดคล้องกับเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

นิยามของตัวแปรอิสระ บางตัว เช่น อาชีพ รายได้ ประสบการณ์ ประชากร ศัพท์วิชาการ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง ประสิทธิภาพ พฤติกรรมการทำบุญ

ต้องให้ความหมายเฉพาะในการครั้งนี้เท่านั้น ไม่ใช่การนิยามศัพท์ตามตำรา ตามพจนานุกรม

ความหมายในที่นี้ ไม่ใช่ความหมายว่า “แปลว่า” แต่หมายถึง “คือ”

ต้องเป็นนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ คือ วัดได้ นำไปเก็บข้อมูลได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ให้กลับไปดูความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ต้องเป็นประโยชน์ของผู้วิจัย ของหน่วยงาน และประโยชน์เชิงวิชาการ

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ไม่ต้องเขียนเยอะ เขียนเฉพาะที่เกี่ยวข้อง)

ให้ใช้ทฤษฎีระบบเครือญาติ ในการเขียน

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยประเภทใด

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ให้พูด ๓ ประเด็น คือ

๑) ประชากร ได้แก่ใคร คุณสมบัติ เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือก จำนวน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ใช้จำนวนเท่าไร ต้องให้เหตุผลประกอบ หรือใช้สูตร ควรแทนค่าให้ดูด้วย สูตรต้องปัดให้มากกว่า ต้องทำเผื่อเอาไว้

๓) การสุ่มตัวอย่าง มีการสุ่มตัวอย่างอย่างไร ? (สุ่มหรือเลือก) ถ้าเลือก ไม่เป็นตัวแทน ไม่ต้องบอกวิธีการสุ่มตัวอย่าง

๓. ๓ เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ชนิดและลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามมีกี่ส่วน แต่ละส่วนถามถึงเรื่องอะไร คำถามเป็นแบบปลายเปิดหรือปลายปิด มีกี่ข้อ

๒) การสร้างเครื่องมือ ได้เครื่องมือนี้มาอย่างไร วิธีการสร้างทำอย่างไร (ทำคล้ายๆ กับการออกข้อสอบของอาจารย์)

๓) การทดสอบความเที่ยงตรง ต้องมีผู้เชี่ยวชาญ ๓ คนในการตรวจสอบ

๔) การทดลองใช้ ไปทดลองใช้กับใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ จำนวนเท่าไร

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

อย่าเอางานธุรการมาใส่ ถ้าใช้วิธีการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการอย่างไร เดินสัมภาษณ์คนเดียว สัมภาษณ์กลุ่ม มีการควบคุมคุณภาพ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

สมมติฐานเป็นตัวตั้ง ไม่ต้องระบุโปรแกรม

ส่วนที่ ๓ แผนงานต่อไป

ตอนนี้ทำถึงตอนไหน ? คาดว่าจะเสร็จเมื่อไร ?

ภาคผนวก

๑. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

๒. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

๓. สารบัญบทที่ ๔ และตารางหุ่น

๔. บรรณานุกรม (ชั่วคราว)

การอ้างอิง ต้องอ้างแหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัย เรื่องบางเรื่องที่รู้ๆ กันแล้ว..ไม่ต้องอ้างข้อความบางอย่างที่เป็นความจริง ที่ต้องอ้างคือ ความคิดของคนอื่น ที่เขียนในเชิงข้อคิดหรือทฤษฎี ตัวเลข (ปริมาณ ตัวหนังสือ สถิติ)

วิธีการอ้างอิง ถ้าลอกมา จะต้องใส่เครื่องหมายคำพูด หรือสัญลักษณ์ ถ้าจะเอ่ยชื่อ ต้องเป็นผู้ที่ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้มีชื่อเสียง เป็นผู้นำประเทศ

ถ้าเอ่ยชื่อ ต้องวางไว้ข้างหน้า ถ้าไม่เอ่ยชื่อ ต้องวางไว้ข้างหลัง

ถอดแถบบันทึกเสียงคำบรรยาย และสรุปประเด็น
โดย นายบดินทร์ภัทร์ สายบุตร
นักวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.

ตัวอย่าง ปกรายงานความก้าวหน้า

รายงานความก้าวหน้าการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีใต้

The Study of the System of Studying Buddhism in South Korea

โดย

พระครูปลัดสุวัฒนวชิรคุณ

พระมหาเสรีชน นริสฺสโร

พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท

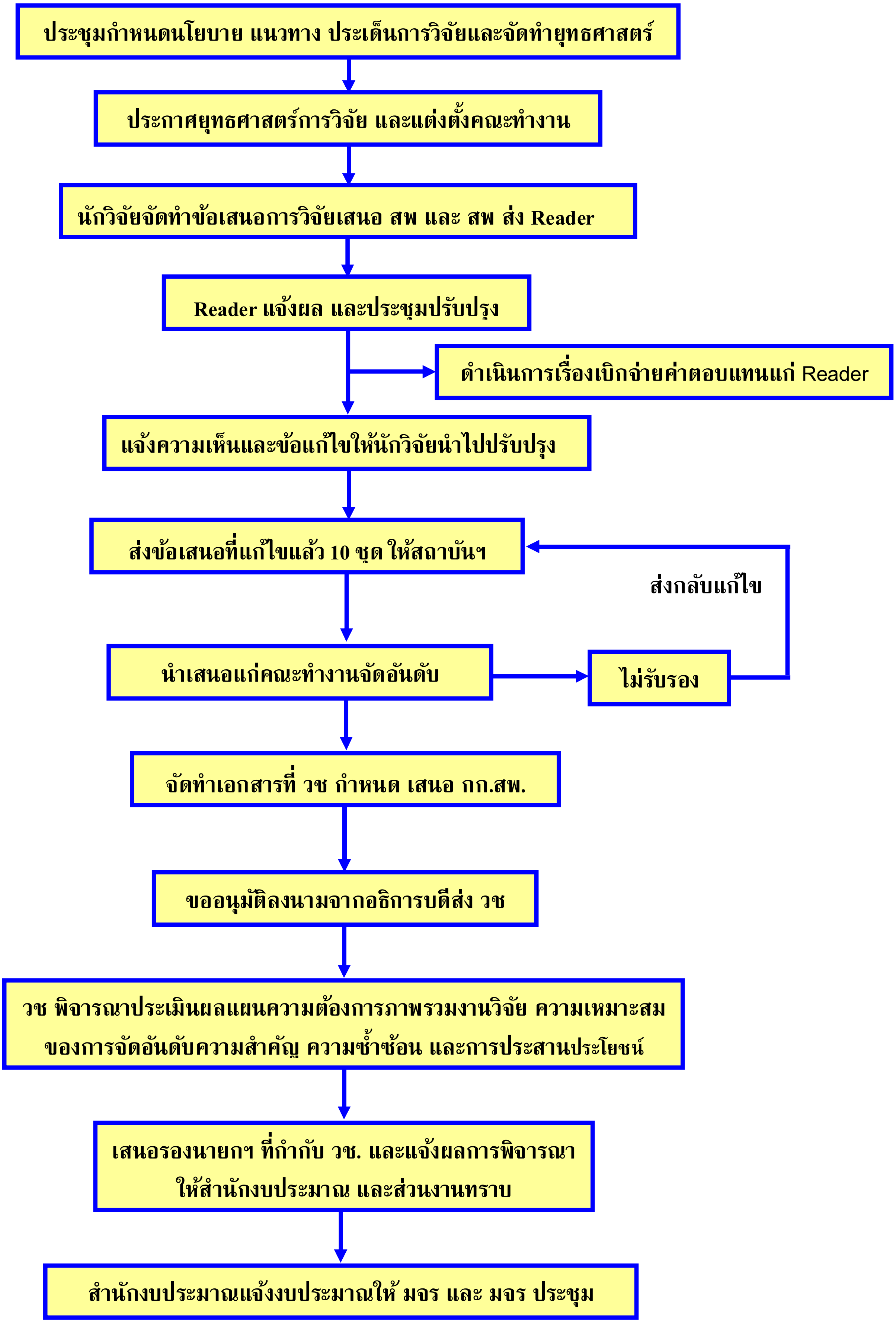
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

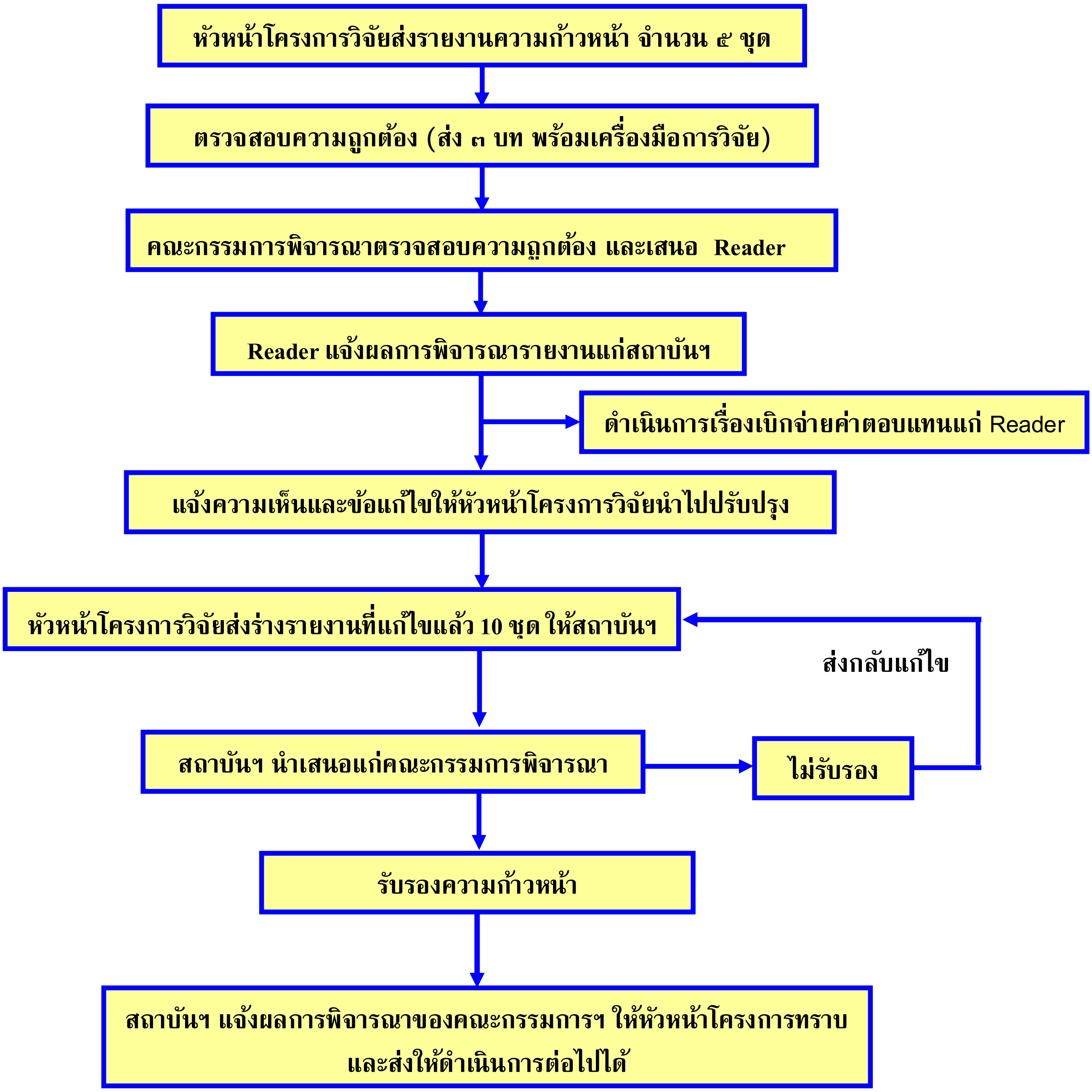
พ.ศ. ๒๕๕๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนการเสนอข้อเสนอการวิจัย

ขั้นตอนการส่งรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

ขั้นตอนการรับรองรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

หัวหน้าโครงการวิจัยส่งร่างรายงานให้สถาบันฯ ตามแบบที่กำหนด ๖ ชุด

สถาบันฯ ตรวจสอบความถูกต้องตามแบบรายงานเบื้องต้น (รูปแบบ)

คณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และเสนอ Reader

Reader แจ้งผลการพิจารณารายงานแก่สถาบันฯ

ดำเนินการเรื่องเบิกจ่ายค่าตอบแทนแก่ Reader

แจ้งความเห็นและข้อแก้ไขตามแบบรายงานให้หัวหน้าโครงการวิจัยนำไปปรับปรุง

หัวหน้าโครงการวิจัยส่งร่างรายงานที่แก้ไขแล้ว 10 ชุด ให้สถาบันฯ

สถาบันฯ นำเสนอร่างรายงานแก่คณะกรรมการฯ

ไม่รับรอง

ส่งกลับแก้ไข

รับรองรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สถาบันฯ แจ้งผลการพิจารณาของคณะกรรมการฯ ให้หัวหน้าโครงการวิจัยทราบ
และส่งคืนร่างรายงานทั้ง ๖ ชุด

หัวหน้าโครงการส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ที่เข้าเล่มทำปกเรียบร้อยแล้ว ๑๐ เล่ม
(และหลักฐานการใช้จ่ายเงินทั้งหมด) แก่สถาบันฯ

สถาบันฯ ตรวจสอบหลักฐานและ
แจ้งให้หัวหน้าโครงการวิจัยทราบ

สถาบันฯ ส่งรายงานการวิจัยเผยแพร่ตามหน่วยงานต่าง ๆ
และ Website ของมหาวิทยาลัยฯ